

UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA
UNIVERZITETNI DVOPREDMETNI PROGRAM TEOLOGIJA

Tadeja Jezernik

**BIBLIČNI MOTIVI V DELIH DR. FRANCA SUŠNIKA
V LETIH OD 1915 DO 1941**

DIPLOMSKO DELO

Mentor: izr. prof. dr. Maksimilijan Matjaž

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem izr. prof. dr. Maksimilijanu Matjažu za strokovno vodstvo, pomoč in spodbudo pri izdelavi diplomskega dela. Hvala za vse nasvete in čas, ki ste si ga vzeli zame.

Zahvaljujem se tudi prof. ddr. Mariji Stanonik za strokovno svetovanje in pomoč.

Iskrena hvala Julijani Cundrič za lektoriranje diplomskega dela in prevod povzetka. Hvala za vse spodbudne besede in podporo. Hvala tudi Urški Kregar Cundrič za pomoč pri oblikovanju diplomskega dela.

Iskreno se zahvaljujem moji dragi mami Veroniki in mojemu dragemu očetu Srečku za vse zlata vredne nasvete in vajino ljubezen, ki me je pripeljala tako daleč. Po vajini zaslugi sem spoznala iskrenost, zvestobo in potrpežljivost. Hvala bratu Urbanu, ker me vedno zna spraviti v dobro voljo. Hvala tudi dedku, ki v vsakem trenutku najde prave besede.

Iskrena hvala mojemu Roku za vso ljubezen in besede podpore. Hvala, ker si iskreno ponosen na moje dosežke.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

CS – Pastoralna konstitucija o Cerкви v sedanjem svetu

KKC – Katekizem katoliške Cerkve

SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika

KAZALO

KAZALO	IV
UVOD	1
1. PROSTOR IN ČAS	3
1.1 Narodni preporod v 19. stoletju	3
1.1.1 <i>Revolucionarno leto 1848</i>	4
1.1.2 <i>Odmevi revolucije</i>	5
1.1.3 <i>Katoličani in kulturna dejavnost v dobi dozorevanja slovenskega naroda</i>	6
1.1.4 <i>Mohorjeva družba</i>	6
1.1.5 <i>Plebiscit na Koroškem</i>	8
1.2 Prevalje in železarna	9
2. ŽIVLJENJE IN DELO DR. FRANCA SUŠNIKA	11
2.1 Biografija	11
2.2 Literarno ustvarjanje	16
2.2.1 <i>Vzbudi se, Sloven (1915/16)</i>	16
2.2.2 <i>Prekmurski profili (1929)</i>	18
2.2.3 <i>Jugoslovanska književnost (1930)</i>	19
2.2.4 <i>Pregled svetovne literature (1936)</i>	19
2.2.5 <i>In kaj so ljudje ko lesovi (1968)</i>	21
3. MOTIVI V BIBLIJI IN DELIH DR. FRANCA SUŠNIKA	22
3.1 Svetopisemska motivika v literaturi	22

3.2	Biblični motivi v delih dr. Franca Sušnika	25
3.2.1	<i>Motivi rojstva v Bibliji</i>	26
3.2.1.1	<i>Motivi rojstva pri Sušniku</i>	31
3.2.2	<i>Motivi darovanja v Bibliji</i>	34
3.2.2.1	<i>Motivi darovanja pri Sušniku</i>	37
3.2.3	<i>Motivi pri opisu Kristusovega trpljenja</i>	42
3.2.3.1	<i>Motivi trpljenja pri Sušniku</i>	45
4.	DOMOVINA – Z BOGOM ZA NAROD	50
4.1	Sušnikova ljubezen do naroda in domovine	51
	SKLEP	55
	POVZETEK.....	57
	ABSTRACT.....	58
	REFERENCE.....	59

UVOD

V diplomskem delu bom prikazala življenje in delo Korošca dr. Franca Sušnika. Bil je velik domoljub, literat, pedagog, bibliotekar, govornik in veren kristjan, ki je znal tudi s pomočjo Svetega pisma, predstaviti boj za lastni narod in njegovo uveljavitev v težkem obdobju med obema vojnama. To pa je tudi eno temeljnih poslanstev kulturnega delavca.

Sušnikovi literarni začetki v rokopisnem listu *Vzbudi se, Sloven* predstavljajo uvod v njegovo življenjsko delo, ki bo posvečeno krepitevi narodne zavesti in ljubezni do domovine. Le-to je kazal skozi svoje literarno in kulturno udejstvovanje, ki ga je življenjsko zaznamovalo.

Namen diplomskega dela je analizirati biblične motive v Sušnikovih literarnih delih, nastalih med obema vojnama. Teza, ki jo bom skušala v diplomskem delu razviti je, da Franc Sušnik z uporabo bibličnih motivov na poseben način izraža svojo zvestobo narodu in domovini ter razmišlja o njej v luči odrešenjske zgodovine. Najprej bom razložila uporabo motivov v Svetem pismu, nato pa analizirala še njihovo uporabo in pojavnost v Sušnikovih literarnih delih. Biblične motive bom povezala v skupno temo ter tako pokazala, da je z uporabo bibličnih motivov postavil most med aktualnim dogajanjem in odrešenjsko zgodovino.

V diplomskem delu bom uporabljala zgodovinsko metodo, s katero bom preučila obdobje avtorjevega delovanja; deskriptivno metodo, s katero bom predstavila dejstva in odnose brez vzročnega razlaganja; komparativno metodo za primerjavo del ter iskanje podobnosti in razlik med njimi; metodo analize, ki omogoča razčlenjevanje dela na posamezne elemente, proučevanje snovi, tem, motivov in obravnavo posameznih delov glede na druge oziroma celoto; metodo interpretacije za podajanje lastnega razumevanja obravnavanega področja ter metodo sinteze za oblikovanje sklepnih ugotovitev.

Dr. Franc Sušnik je bil ugleden profesor, odličen govornik, spoštovan občan in človek z visoko avtoriteto. Rodil se je na Prevaljah, Prevaljčani pa ga še danes ohranjajo v lepem spominu. Vsako leto na Prevaljah potekajo Sušnikovi dnevi v spomin na njegovo pisno in kulturno zapuščino Koroški. Tudi Koroška osrednja knjižnica nosi njegovo ime. Veliko umetnikov je dr. Franca Sušnika likovno in literarno upodobilo v svojih delih. Z izbiro diplomske teme sem se mu želela tudi sama pokloniti. Sušnikovo življenje bom osvetlila še z druge strani in pokazala, kako je globoka osebna vera vplivala na njegovo delo.

1. PROSTOR IN ČAS

V tem poglavju bomo razgrnili zgodovinsko okolje in politične razmere v njem, ki so dodobra pretresle slovensko narodno zavest. Tako so odločilno vplivale na Franca Sušnika in njegov pogled na svet. Obdobje, ki smo ga v analizi zajeli, obsega vse od revolucionarnega leta 1848, Slomškove ideje o družbi, ki bi izdajala dobre knjige, s katerimi bi krepili slovenski jezik in s tem narodno zavest, ter plebiscita, ki je razdelil Koroško in ločil ljudi na obeh straneh meje. Predstavili bomo tudi zgodovino Prevalj ter vzpon in zaton železarne na Prevaljah, ki je vplivala na spremembo socialnih slojev prebivalstva.

Vse to je prešlo na Sušnika, ki so ga od nekdanj zanimale knjige. Bral je dela Ksaverja Meška, ki je takrat služboval v Šentanelu in že v njegovih delih začutil pomen in borbo za domovino. Sušnikov oče je delal v prevaljski železarni in ob zaprtju odšel v Donawitz, kamor so preselili stroje. A vrnili so se na rodne Prevalje, kjer je Sušnik preživel otroška leta. Čutil je zatiranje, saj dijaki v Celovcu niso smeli govoriti slovensko, bili so sredi prve svetovne vojne in morija, ki ji ni bilo videti konca, se je na Koroškem šele začela. Izoblikovala se je nova država, ljudje pa so se za svoje pravice morali boriti.

1.1 Narodni preporod v 19. stoletju

Na Koroškem sta pot narodnemu preporodu utirala jezuit Ožbalt Gutsman (1727–1790) in župnik, jezikoslovec in zgodovinar Urban Jarnik (1784–1844). Položaj na Koroškem je bil po odhodu Francozov narodnostno težak, ker je primanjkovalo slovenskih duhovnikov, sem pa so prihajali nemški ali češki. (Juhant 1991, 196) Gutsman in Jarnik sta bila duhovnika, ki sta si med prvimi prizadevala za boljše ovrednotenje slovenskega jezika in kulture. Koroški jezuit Ožbalt Gutsman je leta 1777 izdal slovensko slovnico, ki velja za prvo znanstveno zasnovano slovnico slovenskega jezika. Urban Jarnik pa je bil prvi, ki je začel uporabljati pojem »Slowenen« (1811) v nemškem tisku ter z njim nadomestil tradicionalnega »Windische«. (Domej 2007, 32)

Narodna zavest se je pri Slovencih začela prebujati konec 18. in v prvi polovici 19. stoletja. Slovenci so se postopoma odpirali iz deželnih okvirov (Koroške, Štajerske, Kranjske, Goriške, Tržaške) in ob francoskih Ilirskih provincah (1809–1813) začutili, da so jezikovno enotni. Narodnostne jezikovne svoboščine, ki so jih dali Francozi, so razgibale tudi Slovence, da so pripravljeni dočakali revolucionarno leto 1848. Slovenci so bili pretežno kmetje in le počasi je iz naroda raslo tudi izobraženstvo, najprej seveda duhovščina.

Metternichova doba je po odhodu Francozov pomenila krepitev državne oblasti na vseh področjih, vključno s Cerkvijo in šolstvom. Država je budno pazila na škofe in duhovnike, da ne bi širili protidržavnih idej, le-ti pa naj bi bdeli nad življenjem državljanov. Ljudje so čutili zavezanost klera državi, a slovenski duhovniki so se kljub vsemu odločali za svoje ljudstvo. Avstrija je ob rastočem nacionalnem prebujanju zaslutila nevarnost panslavizma in vsak tak poskus zatrla. Tako so tudi slovenski duhovniki in škofje naleteli na težave pri oblasteh, ker so ostajali zvesti prebujajočim narodnim težnjam. Na Kranjskem je takšna usoda doletela dr. Jakoba Zupana, na Koroškem pa Matijo Malarja Ziljskega, ki je moral 1848 zaradi aktivne narodno-politične dejavnosti iz koroškega središča Celovca na Sv. Višarje. (Juhant 1991, 195–196)

1.1.1 Revolucionarno leto 1848

V revolucionarnem letu 1848 je bila glavna zahteva političnih programov Slovencev Zedinjena Slovenija. Želeli so, da se politično razdrobljeni narod Slovencev na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem združi v skupno kraljevino Slovenijo, zahtevali so tudi enakopravnost slovenskega jezika v javnosti in nasprotovali vključitvi takratne Habsburške monarhije v združeno Nemčijo. Prvi, ki je oblikoval zahteve, je bil celovški stolni kaplan in narodni buditelj Matija Majar Ziljski. O Slovencih je prvi spregovoril kot o narodu z ozemeljskimi zahtevami.

1.1.2 Odmevi revolucije

V tem času je najvidnejšo preobrazbo doživela lavantinska škofija, ki jo je vodil Anton Martin Slomšek (1846–1862). Uvedel je letne duhovne vaje za duhovnike, ljudske misijone in kot prvi v Sloveniji in Avstriji 1852 v ta namen sprejel lazariste v Celje. Prenesel je 4. letnik bogoslovja iz Celovca v Št. Andraž, da bi usmerjal mlade duhovnike. Leta 1852 je ustanovil ekumensko bratovščino sv. Cirila in Metoda ter s tem opozoril na bistvene vezi med krščanstvom in slovenstvom. Njegova je tudi zasluga pri združitvi vseh štajerskih Slovencev v lavantinsko škofijo. Slovenski verniki in duhovniki sekovske škofije so že leta 1848 zahtevali vključitev v lavantinsko škofijo. Slomšek je sprejel pobudo in s salzburškim metropolitom Maksimiljanom Tarnoczyjem leta 1853 sestavil spomenico o reorganizaciji lavantinske škofije. Vlada je 1854 predlog sprejela, cesar ga je potrdil, Rim pa ga je 1857 tudi odobril. 4. septembra 1859 je Slomšek prenesel sedež škofije iz Št. Andraža v Maribor. Škofija je s tem pridobila mariborsko okrožje na Štajerskem, koroški del (velikovsko okrožje) pa je odstopila krški škofiji. (Kralj 1991, 182–183)

Slovenska duhovščina je v obmejnih krajih prevzela tako versko kot narodno dejavnost, saj episkopat ni bil slovenskega porekla. Slovensko prebivalstvo se je na Koroškem z vključitvijo velikovškega okrožja v krško škofijo sicer okrepilo, a je bilo škofijsko vodstvo zaradi nemške večine v nemških rokah. Ugodno je bilo to, da na Koroškem ni primanjkovalo slovenskih duhovnih poklicev. V slovenskih župnijah so slovenski duhovniki uporabljali slovenščino pri bogoslužju, verouku in petju ter se potegovali za slovensko šolo. V slovenščini so vodili tudi cerkvene uradne knjige. Leta 1906 je celovski ordinariat predpisal, da se mora v matičnih knjigah uporabljati nemščina, v slovenskih farah pa oba jezika. A mnogi župniki so uporabljali samo slovenščino in s tem ohranjali zvestobo narodu. (1991, 186–188)

1.1.3 Katoličani in kulturna dejavnost v dobi dozorevanja slovenskega naroda

Ob koncu 18. stoletja se je z uvedbo šolske obveznosti in trudu posameznih duhovnikov pomnožilo število ljudi, ki so znali brati. Med Slovenci se je na prehodu iz 18. v 19. stoletje razširil prevod Svetega pisma, ki je bil delo Jurija Japlja in sodelavcev. Med preprostimi verniki je bilo vedno več ljudi, ki so znali brati. Bralno kulturo so dvigovale verske knjige, molitveniki in višje oblike slovenskega slovstva (Prešeren). Koroške in štajerske Slovence so navduševali spisi Antona Martina Slomška. Ta je izdajal tudi letni zbornik *Drobtinice* (od 1846 dalje) in bil eden od ustanoviteljev Mohorjeve družbe, ki je postavila trdne temelje za rast kulture med Slovenci. Vloga Mohorjeve družbe je bila tudi združevalna. Njene knjige so v knjižni slovenščini brali tudi naročniki v obrobni pokrajinah, Prekmurju, Porabju in Beneški Sloveniji. V Koledarjih so lahko Mohorjani brali poučne in leposlovne spise, v Večernicah pa izvirne povesti. Ljubljanski škof Anton Alojzij Wolf je denarno omogočil nov prevod Svetega pisma, ki so ga Slovenci dobili sredi 19. stoletja. (Smolik 1991, 327–328)

V narodno in politično življenje pa je odločilno posegel tudi časopis *Mir*, ki ga je leta 1882 ustanovil Andrej Einspieler, po njegovi smrti pa ga je izdajal nečak Gregor Einspieler. (Juhant 1991, 206). Edino regionalno politično glasilo koroških Slovencev je redno izpostavljalo primat vere. *Miru* je bila slovenska narodna zavest brez spojenosti s katoliško vero nekaj nepredstavljivega. (Domej 2007, 41)

1.1.4 Mohorjeva družba

Revolucionarno leto 1848 pa je poživilo tudi kulturno delovanje slovenskega naroda. Leta 1851 je bila v Celovcu ustanovljena Mohorjeva družba. Delovati je začela leta 1852. Ustanovili so jo škof Anton Martin Slomšek (1800–1862), duhovnik Andrej Einspieler (1813–1888) in profesor Anton Janežič (1828–1869). Anton Martin Slomšek je jeseni leta 1844 postal kanonik lavantinske škofije v Št. Andražu v Labotski dolini na Koroškem. Dodeljena mu je bila služba višjega škofijskega nadzornika. Leta 1846 je začel izdajati slovstveni zbornik *Drobtinice*. Želel je ustanoviti samostojno založbo,

zato je 16. januarja 1845 zaprosil deželno vlado v Ljubljani za dovoljenje za izdajanje dobrih knjig. A študijska dvorna komisija na Dunaju ustanovitve ni dovolila.

Leta 1846 je Anton Martin Slomšek postal lavantinski škof. Konec februarja 1851 je prišel v Celovec obiskat mestnega kaplana Andreja Einspielerja in ga povabil na pogovor v Št. Andraž, na sedež škofije, kjer mu je zaupal načrt glede ustanovitve slovenske založbe za izdajanje dobrih knjig. Einspieler je že leta 1848 kot duhovnik, kulturni delavec in politik posegel v razprave o slovenski narodni problematiki. Ob vrnitvi v Celovec je o pogovoru obvestil profesorja Antona Janežiča, ki je bil izdajatelj prve slovenske literarne revije *Slovenska bčela* (1850–1853). Slomškova zamisel je zaživel leta 1851 kot Društvo sv. Mohorja. Janežič je kot izdajatelj učnih knjig položil temelje za pouk slovenskega jezika v srednjih šolah. Izdal je slovensko-nemški slovar, slovensko slovnico ter urejal leposlovne liste in knjižne izdaje Mohorjeve. Leta 1852 je Društvo sv. Mohorja izdalo prve knjige.

Leta 1852 je bilo ustanavljanje političnih društev prepovedano, ponovno so zavirali tudi svoboda tiska. Januarja 1860 so celovski Slovenci Društvo sv. Mohorja preuredili v cerkveno bratovščino, saj je Einspieler želel Mohorjevo odtegniti vplivu državne policije. Družbo so organizirali po župnijah, vsako leto pa za letno naročnino izdali koledarček in dvoje večernic kot ljudsko berilo. Ta način je družba ohranila več kot sto let. Koledar je poleg godov in praznikov prinašal tudi poučne in vzgojne sestavke ter podobe in pesmi. Zavest pripadnosti je utrjeval tudi imenski seznam vseh naročnikov. Večernice so bile najbolj brana knjiga knjižnega daru. Širile so obzorja in navajale k razmišljanju. Obsegale so povesti, romane, črtice in potopise. Brali so jih glasno ob večerih, si jih podajali iz rok v roke in nekatere od njih tudi večkrat ponatisnili (*Sketovo Miklovo Zalo* kar petkrat). Večernice in z njimi slovenski pisatelji ter prevodi znanih pisateljev so tako našli pot med slovensko ljudstvo. Večernice so imele poseben pomen za Slovence po svetu in tiste, ki so po letu 1918 ostali za mejami. Mohorjeva je s pomembnimi literarnimi ustvarjalci skrbela za slovenski jezik in razvoj slovenske literature. To so bili Janez Cigler, Fran Erjavec, Josip Jurčič, Fran Milčinski in še mnogi drugi. Ksaver Meško je v drami *Na smrt obsojeni* (1908) slikal kulturno-politične razmere na Koroškem in upor zoper narodno zatiranje koroških Slovencev. (Inzko, Smolik in Marušič 1996, 15–35)

Razpad Avstro-Ogrske monarhije je Slovence po letu 1918 razdelil po štirih državah. Velesile so bile po razpadu neenotne glede tega ali naj Južna Koroška pripade Jugoslaviji ali naj ostane pri Avstriji, zato so predpisale plebiscit. Na Koroškem so se med letoma 1918 in 1920 vrstili vojaški spopadi, politične razmere pa so Mohorjevi v Celovcu delo onemogočile. Oblast je delo tiskarne ustavila, jugoslovansko vojaško poveljstvo pa je Mohorjevo opozorilo, naj se začasno preseli. Leta 1919 se je preselila na Prevalje, kjer je ostala do 1927. Mohorjeva se po plebiscitu v Celovec ni vrnila, temveč se je leta 1927 preselila v Celje. Pri preselitvi na Prevalje je pomagal tudi Franc Sušnik.

1.1.5 Plebiscit na Koroškem

Leta 1919 so koroški Slovenci z zakonom postali narodnostna manjšina. Plebiscit pa je za okoli 70 do 90 tisoč slovenskih Korošcev pomenil težavno pot, ki je svoj višek dosegla s preseljevalnimi in raznarodovalnimi ukrepi nacistov. Po plebiscitu, ki je potekal 10. oktobra 1920, je celotna Koroška, razen Mežiške doline in Jezerskega, pripadla Avstriji. Duhovniki in učitelji so pod nemškonacionalističnim pritiskom zapustili deželo, nekatere pa so odpustili in jih zamenjali z nemškimi, predvsem tiste, ki so glasovali za Jugoslavijo. Nemci so po župnijah uvajali nemščino, saj je zaradi izselitve primanjkovalo duhovnikov. Nacisti so od Slovencev zahtevali nemško govorjenje v cerkvah. Slovensko kulturno zavest je v tej dobi ohranjal slovenski del Cerkve. Duhovniki so tukaj odigrali vidno vlogo za ohranitev slovenske zavesti. Največ napora pa je bilo namenjenega za ohranitev slovenščine v šolah. A so ta boj izgubljali, saj so režimi izrabljali šolo za ponemčevanje. Že v prvem razredu so začeli z nemškim poukom, opuščali pa so tudi določila senžermenske pogodbe, po kateri bi morala slovenščina ostati obvezni predmet. Profesor Joško Tischler in Ivan Starc sta želela ohraniti slovenščino v šolskem okviru, a so ju hitro nasilno odstranili in ukinili zadnje gospodarske ustanove Slovencev. (Juhant 1991, 220–221)

Slovenci so se v tem obdobju borili za uveljavljanje slovenske kulture in enakopravnost slovenskega jezika na vseh področjih javnega življenja, ki pa v šolah, uradih in na sodiščih ni bila nikdar dosežena. Položaj na Koroškem je bil najslabši, saj tu ni bilo niti

posebnih nadzornikov za slovenske šole, kot so jih imele druge slovenske dežele. Slovenci so na Koroškem imeli le tri javne osnovne šole, 87 jih je bilo nemško-slovenskih. A tudi v teh je bila slovenščina že po prvih dveh letih ali še prej izločena. Vsi učbeniki so bili nemški, razen dvojezičnega abecednika, v katerem so bili samo preprosti slovenski stavki. Učitelji slovenščine niso obvladali, poučevali pa so jo v dialektu in ne v knjižni slovenščini. Otroci so bili tudi kaznovani, če so med seboj govorili slovensko, zunaj šole pa so morali pozdravljati samo nemško. (Čepič idr. 1979, 552)

1.2 Prevalje in železarna

Prevalje so v 19. stoletju postale gospodarsko središče Mežiške doline. Ob nastanku železarne so se združile s Farno vasjo in dobile trgovsko-obrtni in industrijski značaj. Dotlej so Prevalje poznali kot oznako za zemljišče, kraj pa se je imenoval Farna vas. Železarstvo na Prevaljah je nastalo s prihodom podjetniške družine Rosthorn iz okolice Dunaja. Na Lešah je po naključju zaloge premoga odkril Blaž Mayer, to pa je družino angleškega rodu Rosthorn pritegnilo na Prevalje. Bratje Rosthorn so videli tudi poceni delovno silo, saj življenje na višje ležečih kmetijah ni bilo lahko. (Sušnik 1994, 9)

Premog je bil eden od glavnih pogojev, da so se odločili za gradnjo železarne. Pomembna je bila tudi vodna sila, ki jo je nudila reka Meža. Bratje Rosthorn so v letih 1833–1835 uredili najpomembnejšo pudlarno in valjarno Koroške. Pudlarna je leta 1835 začela s proizvodnjo pudlanega jekla, uvedli so najsodobnejše peči – pudlovke in načrtovali možnost uporabe premoga iz nahajališča na Lešah. Pod vodstvom Augusta Rosthorna in direktorja Josepha Schlegla so s spremembo konstrukcije peči iznašli način uporabe rjavega premoga pri taljenju surovega železa. (Oder 2009, 31)

Leta 1838 so začeli s proizvodnjo železniških tirnic. Železarno so povečali z livarno ter postavili opekarno za nepregorno opeko. Delavci so prihajali z bližnjih bregov, predvsem uršljegorskih. Premamil jih je zaslužek, hribovske kmetije pa je pokupil grof Thurn. Sestava prebivalstva se je spremenila, priseljeni uradniki pa so bili Nemci. Po zakonu o šolstvu leta 1869 se je izoblikovala nemška šola, nekdanja šola na Fari je

postala manjša enota novoustanovljene šole na Prevaljah. Ta je bila trdo nemška, obiskovali so jo delavski otroci, ki so dobili učbenike in zvezke zastonj, med njimi tudi Franc Sušnik. Uradni jezik Prevalj je bila nemščina, ki se je vrinila tudi med domačine. Tako se je izoblikoval delavski sleng s ponemčenimi frazami. Leta 1899 je prišlo do zloma, železarna je čez noč ustavila delo. Stroje so preselili v Donawitz, delavci pa so šli za njimi. (Sušnik 1994, 10–11)

V času zatona se je rodil Franc Sušnik. Njegov oče Štefan je delal v prevaljski železarni, kasneje pa odšel v Donawitz. Za njim sta prišla tudi žena in sin Franc, a so se vrnili na Prevalje, saj je domotožje bilo premočno.

»In nismo obstali! Ne v tistem podstrešnem cimru in ne zunaj, kajti kamorkoli si šel iskat, Fare nisi našel, Uršlje gore nisi videl, zelene trate ni bilo, da bi se bil mogel usesti zemlji v mehko krilo.« (Sušnik 1968, 26)

Na Prevaljah je Franc Sušnik preživel otroška leta, končal osnovno šolo ter se vračal na počitnice v času gimnazije in študija. Po drugi svetovni vojni pa je Prevalje postalo njegov stalni dom. Prebivalci Prevalj so v letih Francetovega otroštva preživljali težke čase. Ostale so samo prazne tovarniške hale, leški premogovnik pa je vse slabše deloval. Gospodarski zlom na Prevaljah in celotni Mežiški dolini je še poglobila prva svetovna vojna. (Oder 2009, 33)

Nastanek nove države SHS oziroma Kraljevine Jugoslavije je ločil Korošce na obeh straneh meje. Spremenile so se utečene komunikacijske poti, Prevalje pa so za nekaj let postale središče okraja z devetimi občinami (1922–1937). Leta 1919 se je na Prevalje preselila Mohorjeva družba, ki je širila bralno kulturo na Koroškem in se trudila ohranjati slovenski jezik. Leta 1927 so Mohorjevo družbo preselili v Celje, saj so vedeli, da se v Celovec ne more več vrniti. Leta 1941 je Hitlerjeva vojska zasedla Jugoslavijo. Vojno nasilje je doletelo tudi prebivalce Mežiške doline in Prevalj. Sušnika so zaprli in obsodili na smrt, ker je podpiral partizansko gibanje. Po posredovanju dobrih ljudi so ga poslali v Dachau, od koder se je leta 1945 vrnil na Prevalje. Vključil se je v obnovo kraja in vso pozornost namenil izgradnji šolskih in kulturnih ustanov na Prevaljah.

2. ŽIVLJENJE IN DELO DR. FRANCA SUŠNIKA

V pričujočem poglavju bomo predstavili življenjsko pot in poglavitna dela dr. Franca Sušnika. Otroštvo je preživel na Prevaljah, v Celovcu svoja dijaška leta in v študijskih letih nihal med Zagrebom in Ljubljano. Služboval je v Murski Soboti, Beogradu in Mariboru. A po vseh teh letih zdoma, se je po drugi svetovni vojni vrnil na rodne Prevalje, kjer je našel svoj mir. V letih med obema vojnama je objavljaj v različnih revijah in v prispevkih izražal ljubezen do domovine. Preučili bomo Sušnikova poglavitna dela, ki so se najbolj trdno vpisala v slovensko literarno zgodovino.

2.1 Biografija

Sušnik je ljudsko šolo začel obiskovati v letu 1904/1905. Šola je bila izrazito nemška, delavski otroci pa so imeli zvezke zastonj. Z odličnim uspehom je opravil šest razredov, nato pa v šolskem letu 1910/1911 nadaljeval šolanje na humanistični gimnaziji v Celovcu. Bival je v Marijanišču. Prevaljski župnik Anton Kesnar je materi obljubil pomoč pri plačevanju šolnine. Leta 1911 je umrl, skozi dijaška leta pa so mu nato pomagali prevaljski kaplani, saj župnik Matej Riepl, ki je nasledil Kesnarja, ni želel sodelovati pri financiranju otrok. V četrtem letniku gimnazije je Sušnik dobil Pillathovo štipendijo. Njegov dobrotnik je bil tudi dr. Gregorij Rožman, prefekt v Marijanišču, s katerim je lahko govoril tudi slovensko.

S skupino slovenskih dijakov, ki so bivali v Marijanišču, so izdajali rokopisno literarno glasilo *Vzbudi se, Sloven*. Sušnik je bil urednik in glavni pisec. Leta 1916, ob koncu

šestega letnika, so ga vpoklicali v vojsko. Javil se je v 16. pešpolk v Bjelovaru. Bil je na Reki v pešadijski rezervni oficirski šoli, avgusta 1916 pa v Ukrajini, na ruski fronti. Najprej je bil pešadijski borec, kasneje pa že podoficir. V maju 1916 je napredoval v vodnika, proti koncu leta pa je postal podporočnik na Madžarskem, kjer je ostal do 30. oktobra 1918. Ker je konec oktobra hudo zbolel, je doma na Prevaljah dočakal konec vojne. (Sušnik 1994, 40) Maturitetno spričevalo je dobil 28. junija 1918.

Novembra 1918 se je pri Ahacu na Prevaljah zgodil punt lačnih leških rudarjev. Sušnik kot mlad oficir je besne rudarje miril in jih prepričal, da svoboda ne sme biti anarhija. Organiziral se je tudi narodni svet za Mežiško dolino, kjer so ga postavili za namestnika odbornika za narodno obrambo in za poveljnika oboroženih sil Narodnega sveta za Mežiško dolino. (1994, 42) Tako je pomagal pri rojstvu nove države kot koroški prostovoljec. Leta 1919 je pomagal tudi pri selitvi Mohorjeve družbe iz Celovca na Prevalje, kjer je ostala do leta 1927.

V letih od 1919 do 1922 je v Zagrebu in Ljubljani študiral germanistiko in slavistiko. Prevaljski mogočniki pa se niso mogli sprijazniti z dejstvom, da je delavski otrok odšel študirat. To so bila težavna leta, polna osebnih kriz in nihanj med Ljubljano in Zagrebom. Diplomiral je na zagrebški univerzi in se vpisal še na podiplomski študij. Leta 1922 se mu je rodila hči, Silva Rozman, ki jo je imel z germanistko Minko Rozman. V Zagrebu je leta 1924 doktoriral iz germanistike s temo »Gerhart Hauptmann. Der Ideengehalt seines Dramas«. (1944, 45)

Septembra 1922 je dobil službo na novoustanovljeni murskosoboški gimnaziji, kjer je ostal dve leti. Že na samem začetku je ustvaril vtis strogega, a čutečega profesorja. (1994, 52) O letih v Murski Soboti je pisal v črticah, ki so izhajale v *Slovincu* leta 1924. Te črtice so, zbrane v knjigo pod naslovom *Prekmurski profili*, izšle leta 1929. Iz Murske Sobote so ga leta 1924 premestili v Beograd, kjer je bil postavljen za suplenta na realki. Želeli so ga tudi na beograjski univerzi, a se je odločil za bližino doma in prosil za premestitev v Maribor. Tudi ljubezen do bodoče žene Tončke ga je vlekla bliže Koroški. (1994, 54) S Tončko Plešivčnik (1905–1974) sta se poročila 9. avgusta 1926. Rodili so se jima štirje sinovi: Janko (1927), Franc (1930), Anton (1932) in Matjaž (1945).

Mariborsko obdobje, ki je trajalo od 1925 do 1941 velja za najbolj ustvarjalno obdobje Sušnikovega življenja:

- 10. septembra 1925 je bil postavljen za suplenta na klasični gimnaziji v Mariboru,
- 14. januarja 1926 je postal suplent na realki,
- 20. aprila 1926 je šel na učiteljske in tam ostal do 15. decembra 1928,
- 16. decembra 1928 je postal profesor na klasični gimnaziji,
- 1. aprila 1939 je postal ravnatelj nepopolne realne gimnazije,
- 1. maja 1940 je postal ravnatelj učiteljske z vadbico,
- 1. aprila 1941 je bil mobiliziran, družina pa se je umaknila na Prevalje. (1994, 54)

V Mariboru je spoznal veliko dobrih prijateljev, s katerimi je tudi po vojni ohranjal stike. Franjo Baš, etnolog, geograf, zgodovinar in muzealec, je zaradi prijateljstva s Sušnikom sodeloval tudi pri oblikovanju delavskega muzeja na Ravnah po vojni. Bogo Teply, zgodovinar in slavist, ki je pisal tudi o Prežihovem Vorancu, pa je po vojni prihajal na Ravne k prijatelju Sušniku. Prijateljeval je tudi z Jankom Glazerjem, knjižničarjem in literarnim zgodovinarjem, s katerim je ostal v pisnih stikih do Glazerjeve smrti, Jožetom Stabejem, ki mu je poklanjal izvode razprav s posvetili, pedagogom Gustavom Šilihom in drugimi. (1994, 55)

Leta 1925 je bil izvoljen za odbornika Prosvetne zveze. Vodil je tudi Prosvetno knjižnico, ki se je razvila v eno od prvih in najbolj urejenih knjižnic. Kot član mariborskega mestnega sveta je dal pobudo za vsakoletno podeljevanje Slomškove nagrade. S tem je mariborska občina postala prva slovenska javna ustanova, ki je materialno podpirala kulturne delavce. (1994, 57)

Pomembno je tudi Sušnikovo literarno ustvarjanje. Od leta 1926 do 1928 je v *Slovcu* objavljial kritike gledaliških predstav. Bil je sodelavec številnih glasil – *Naš dom*, *Kmečka žena*, *Gasilec*. Bil je urednik glasila katoliških mladinskih organizacij *Naš dom* v letih 1927–1929 in 1938–1939. (Hartman 2009, 103, 105) Urejal je tudi *Slovensko stražo*, glasilo katoliškega društva za narodno obrambo. Vrh literarnega ustvarjanja pa je predstavljala knjiga *Pregled svetovne literature*, ki jo je leta 1936 izdala založba Tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

V začetku aprila 1941 je bil mobiliziran v vojsko, družina pa se je umaknila na Prevalje. V okolici Podsrede je dočkal zlom jugoslovanske vojske in se 15. aprila 1941 v civilni obleki in s celovškimi spričevali vrnil domov na Prevalje. Dobil je službo na matičnem uradu, kjer je lahko raziskoval svoj in ženin rod. V veri, da je to upor slovenskega človeka, je moralno podprl tudi partizansko gibanje. (Sušnik 1994, 59)

Novembra 1943 so ga gestapovci aretirali. Šest tednov je preživel v gestapovskih zaporih v Celovcu. Konec decembra 1943 so ga izpustili in mu prepovedali bivanje v velikovškem okraju, kamor so spadale tudi Prevalje. V Št. Pavlu v Labotski dolini je prevzel urejanje samostanske knjižnice, ki so jo nacisti postavili v samostansko cerkev. (1994, 61) Za njim so vohunili, zato je pobegnil v Pliberk k sestri in svaku. Gestapovci so ju iskali in zaprli še Sušnika. Novembra 1944 ga je berlinski sodnik obsodil na smrt. Sušnik si je prerezal žile na roki, da bi ušel smrtni obsodbi. Rešili so ga in poslali v koncentracijsko taborišče Dachau. Domov se je vrnil 8. junija 1945. (1994, 62)

Po prihodu domov je začel organizirati tečaje za diferencialne izpite za vpis v gimnazije. Bil je tudi pobudnik za ustanovitev domače gimnazije na Ravnah na Koroškem. Septembra 1945 je prevzel ravnateljstvo na novoustanovljeni gimnaziji. Bil je strog profesor in hkrati odličen mentor. Prostori gimnazije so bili v gradu grofa Thurna, kjer se je Sušnik srečal tudi s kulturno dediščino. Sodeloval je pri ustanovitvi Delavskega muzeja, bil je tudi član upravnega odbora. Veliko pozornosti je bilo namenjeno tehniški dediščini Koroške, predvsem železarstvu, rudarstvu in gozdarstvu. (Oder 2009, 36) Bil je tudi pobudnik ustanovitve študijske knjižnice na Ravnah na Koroškem, ki danes nosi njegovo ime – Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika.

Vse to udejstvovanje pa je povezovala ljubezen do domovine – Koroške. Skrbel je tudi za duhovne vezi s Koroško čez mejo, študijska knjižnica pa je pomagala pri ustanavljanju slovenske študijske knjižnice v Celovcu. To obdobje je bilo misijonarsko kulturno poslanstvo, ki je potekalo v letih 1945–1980 (1979). (Sušnik 1994, 67)

Avgusta 1961 se je upokojil in prevzel ravnateljstvo Študijske knjižnice. Leta 1979 se je umaknil, obdržal je samo rokopisni oddelek. Novembra 1979 je moral v bolnico, 21. februarja 1980 pa je v Splošni bolnišnici Slovenj Gradec umrl.

ODLIKOVANJA IN PRIZNANJA

Odlikovanja:

1. Red dela s srebrnim vencem
 2. Red dela z zlatim vencem
 3. Red narodne osvoboditve
 4. Red zaslug za narod s srebrno zvezdo
 5. Red zaslug za narod z zlato zvezdo
-
1. Spomenica prostovoljcu za osvoboditev Maribora in obrambo severnih mej Slovenije ob 40-letnici bojov za severno mejo (14. 12. 1958)
 2. Žagarjeva nagrada (1958)
 3. Naziv pedagoški svetnik (1958)
 4. Čopova diploma Društva bibliotekarjev Slovenije (13. 10. 1967)
 5. Srebrni častni znak Planinske zveze Slovenije (1967)
 6. Priznanje ob 10-letnici Prežihove bralne značke (7. 6. 1970)
 7. Imenovanje za častnega člana Slavističnega društva Slovenije (4. 10. 1975)
 8. Nagrada Občine Ravne na Koroškem (15. 5. 1970)
 9. Zlata Prežihova plaketa za življenjsko delo pri razvijanju kulturnega življenja v občini (1977); [prvič podeljena v Kotljah, 8. 2. 1978]
 10. Spominski znak 1918–1919 (1. 11. 1979)
 11. Zlata plaketa Občinske konference ZSMS Ravne na Koroškem (13. 5. 1979)
 12. Imenovanje za častnega občana Občine Ravne na Koroškem (13. 5. 1979)
 13. Plaketa generala Rudolfa Maistra
 14. Plaketa Kluba koroških študentov v Ljubljani ob 25-letnici kluba
 15. Bronasti, srebrni in zlati Vorančev spominek (13. 10. 1979)
 16. Plaketa MPZ »Fužinar« Ravne ob dr. Sušnikovi osemdesetletnici
 17. Plaketa KUD Vide Pregarčeve, Ljubljana – Moste (16.–17. junija 1970) (1994, 84–85)

2.2 Literarno ustvarjanje

Sušnik je svoje literarno udejstvovanje začel v reviji *Vzbudi se, Sloven* v dijaških letih ter nadaljeval z objavami v *Miru*, *Slovincu* in *Našem domu*. Raziskoval je tudi literarno zgodovino in tako izdal eno izmed najpomembnejših del tistega časa *Pregled svetovne literature*. Pisal je tudi črtice o Koroški, govore, uvode v različna dela in objavljaj prispevke o knjižnici. Po drugi svetovni vojni pa je za delo na literarnem področju zmanjkalo časa, saj ga je zamenjalo kulturno udejstvovanje.

2.2.1 *Vzbudi se, Sloven (1915/16)*

Rokopisni list *Vzbudi se, Sloven* je izhajal od oktobra 1915 do marca 1916. Zadnji vpis v list je bil še leta 1917. Udarna Aškerčeva pesem »*Mi vstajamo*« je pospremila uvodno številko, izdano 9. oktobra 1915, in s tem nakazala, da bo rokopisna revija imela narodno-politični značaj. Tudi geslo »*Z Bogom za narod*« in sam naslov *Vzbudi se, Sloven* izražata smer lista. Ker tiskati ni bilo možno, so list širili v rokopisu.

Rokopisni list je bil pisan v zvezku, v enem samem izvodu. Izdajali so ga literarno budni in narodno osveščeni slovenski dijaki, ki so takrat obiskovali celovško klasično gimnazijo. Zaradi oddaljenosti od domačega kraja so bivali v internatu škofijskega Marijanišča. (Vospersnik 2009, 40) Ta list je bil začetek literarno-političnega delovanja Franca Sušnika. (Sušnik 1994, 37) Izšlo je enajst števil, zadnja 18. marca 1916. Številke obsegajo od osem strani (tri številke), deset strani (ena številka), dvanajst strani (šest števil) ali štirinajst strani (zadnja številka). (Vospersnik 2009, 44)

Zvezek je bil razpoložljiv na določenem mestu avtorjem in zainteresiranim bralcem in je romal iz roke v roko. Ker se je to dogajalo v vojnih letih, bolj ali manj ilegalno, so se avtorji pod posamezne prispevke podpisovali s psevdonimi. Ozračje je bilo takrat nenaklonjeno slovenščini, možna je bila cenzura, dijaki pisci pa bi bili deležni neprijetnih ukrepov s strani vodstva Marijanišča. Vzgoja je bila trdo nemška, slovenski dijaki pa niti med seboj niso upali govoriti v maternem jeziku. (2009, 40) V knjigi *In kaj so ljudje ko lesovi* je Sušnik zapisal:

»Tu so bili za hlapce Slovenci. [...] Po slovensko nismo smeli govoriti. Nam malim je bilo tako zabičano, da si še na vlakcu, ko smo se domov vozili, vse do Sinče vesi nismo upali po slovensko govoriti.« (Sušnik 1968, 67–68)

Mentor tega glasila oziroma njegova tiha podpora je bil prefekt v Marijanišču dr. Gregorij Rožman, bogoslovni profesor in kasnejši ljubljanski nadškof. Tudi on je bil previden v zadevi mentorstva tega lista. Pismo, ki ga v izvlečkih objavlja 7. številka revije, je podpisano z Dr. R.

»[...] Seveda lahko zaide vsa ta stvar na pota, ki jih ravnateljstvo ne bi moglo pripustiti. [...] In odkrito povedano: neslovenski krogi ne razumejo potrebe takega takega lista. Nočem reči, da je temu morda zlobnost ali krivičnost vzrok, ne, nevednost samo. Kdor sam na lastni koži ne čuti tega, kar mi Slovenci, ta takih stvari kratkomalo ne razume. In s tem treba računati. Nasvetoval bi razumno čuječnost, da se ne izdate sošolcem. Čim manjši krog je, tem bolje!« (Vzbudi se, Sloven 1915/16, 69)

Franc Sušnik je lastne prispevke podpisoval s psevdonimom Radimirov. Ta je naveden tudi kot urednik in preglednik poslanih besedil. Dodajal jim je slovnične, vsebinske in druge opombe. Kritika urednika je bila stalna rubrika v glasilu. (Vospersnik 2009, 42). Največ prispevkov je objavil Sušnik (Radimirov), petnajst pesmi in osemnajst prispevkov v prozi. Sušnikove pesmi so bile polne utrjevanja slovenske narodne zavesti in ljubezni do slovenske besede. (Inzko 1998, 112) V »Kazalu« so prispevki v prozi navedeni kot »Črtice«. Šlo je za dva tipa besedil, in sicer bodrilne in usmerjevalne spise ter leposlovne, predvsem doživljajske prispevke. Sušnikov uvodni prispevek *Vzbudi se Sloven!* je bil neke vrste program, za katerega Reginald Vospersnik meni, da je levstikovski program literarnega snovanja v času, ki se je izkazal za prevratnega. (Vospersnik 2009, 44)

»Tvoj dan se bliža! Že gromijo topovi, prasketajo puške, Te budijo. Vzbudi se, Sloven! Že vstaja krvava zarja – vojna – , zarja Tvojega velikega dne. Dolgo dovolj si spal, uklenjen v okove tujega robstva; omračen Ti je bil um, ko Te je obdajala še noč. A sedaj Ti vzhaja solnce svobode in prostosti, sedaj, ko vidiš, kako zvesto se bojuješ za dvozglavega orla, prost Ti je sedaj pogled, jasno vidiš načrtane svoje cilje. Vzbudi se

Sloven! Ti – dragi list –, novorojeni – Ti budi našo inteligenco, vzdrami najprej njo – bodočnost našega naroda, njegov up, njegovo – življenje! [...] Motivi naj se jemljejo iz domačega kraja, naj opisujejo domače ljudstvo, njegove šege in navade, naj nam rišejo domači kraj, domače osebe. [...] Ne bomo postali naenkrat – pisatelji, a naš cilj, ki ga moramo doseči, je, da bomo svoj mili materni jezik popolnoma obvladali. In to je naš namen.« (Vzbudi se, Sloven 1915/16, 2–3)

Pisci so se držali urednikovih navodil in uporabljali osebe in motive iz domačega kraja. Tone Sušnik v spremnem besedilu faksimilirane izdaje rokopisne revije navaja, da so bili pisci Anton Urbanc (Srečolovec), Rudolf Blüml (Vrtnik?), Ožbi Lodrant (Zvonimir?), ki je urejal ocene, Joško Tischler, Peter Urbanc (U.P.) in po navedbah Stanka Lodranta (sin Ožbeja Lodranta) Tevžej Hafner, p.d. Črnkov z Bistrice nad Pliberkom (Nesrečnež). (Vospersnik 2009, 45)

Nova številka je bila končana vsakih 14 dni in napisana v istem zvezku (vsako drugo soboto, kot je zapisano ob pričetku prve strani). Številke lista so pisane ročno, z lepo in čitljivo pisavo, ki je verjetno pripadala eni in isti osebi. Redke izjeme pričajo o tem, da je pri lepopisu člankov pomagal še drug zapisovalec. Po podatkih Stanka Lodranta je večino prispevkov po rokopisih avtorjev zapisala kasnejša žena Ožbeja Lodranta, Micka, sestra Franca Sušnika, ki je imela odlično pisavo. Ko se je Sušnik v reviji poslavljaj, 10. maja 1916 je bil vpoklican k vojakom, je sledil lastnoročni podpis, edini, ki je izdajal identiteto pisca: *Fr. Ks. Sušnik*. (2009, 42)

Ožbi Lodrant, kasnejši učitelj, šolski nadzornik in ugledni kulturni delavec je zvezek po vojni izročil uredniku in glavnemu avtorju Francu Sušniku. Zvezek danes hrani Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika. (2009, 46)

2.2.2 Prekmurski profili (1929)

Leta 1929 je narodnoobrambna organizacija Slovenska straža izdala knjigo z naslovom *Prekmurski profili*. Deset kratkih esejev, ki sestavljajo knjigo, je Sušnik objavil že leta 1924 kot podlistke v dnevniku *Slovenec*. Nastali so v obdobju, ko je bil Sušnik suplent

na murskosoboški gimnaziji (1922–1924). Knjiga sama pa je bila posvečena desetletnici priključitve Prekmurja k Jugoslaviji. (Hartman 1998, 85–86)

V esejih je razgrnil duhovno podobo prekmurskega katoliškega človeka in njegovo povezovanje s slovenstvom. Spregovoril je o verskem in literarnem delovanju evangeličanov, prikazal judovsko skupnost in upodobil pisano meščansko družbo v Soboti. (1998, 86) Profili so ohranili zgodovinsko in dokumentarno vrednost, saj nam s strani sodobnika opisujejo dogajanje in označujejo osebnosti. (Inzko 1998, 112)

2.2.3 Jugoslovanska književnost (1930)

Mariborska Prosvetna zveza je Sušniku leta 1930 izdala knjižico z naslovom *Jugoslovanska književnost*. V tej knjižici je strnjeno podana slovstvena zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev ter razvoj jugoslovanskih književnosti od ljudskih pesmi do dubrovniške književnosti ter obdobja romantike v 19. stoletju.

2.2.4 Pregled svetovne literature (1936)

Pregled svetovne literature je Sušnikovo najpomembnejše literarno-zgodovinsko delo. Knjigo je izdala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru leta 1936. To je bil prvi priročnik na Slovenskem s prikazom književnosti vseh dob in narodov. Ob svojem delu za mariborsko Prosvetno knjižnico si je Sušnik širil poznavanje različnih literatur. Pomagal si je z literarnozgodovinskimi deli in priročniki ter avtorje v knjigi tudi navedel. (Hartman 1998, 86–87)

Sušnik je v priročniku najprej obravnaval starejšo književnost *Orienta* (Egipčane, Babilonce, Indijce, Kitajce, Japonce in Jude), sledila ji je *Antika* z Grki in Rimljani. Tretji sklop je obsegalo *Kršćanstvo* s podpoglavji *Sveto pismo nove zaveze; Apologeti in cerkveni očetje; Barbari na severu Evrope (Kelti, Germani, Slovani); Menihi; Mohamedanci; Vitezi in Dante*, kot osrednji avtor. Snov se nadaljuje s sklopom o Renesansi ter konča z *Našo dobo*.

Avtorji so bili predstavljeni z življenjepisnimi podatki, navedena so tudi njihova poglavitna dela in prevodi v slovenščino. Navajal je tudi raziskave slovenskih literarnih zgodovinarjev in mesta, kjer so bile objavljene. Sušnik je avtorje skušal uvrstiti v razvojno črto literature, ki pa se pokaže kot šibka točka dela. Danes povezujemo svetovno literaturo po načelih, ki so odsev zgodovinskih, družbenih in idejnih dogajanj v svetu. Tako avtorjev ni dovolj povezal v slogovne, idejne in izpovedne tokove, biografija in bibliografija pa nista bili v celoti raziskani. Vendar je Sušnik takrat ustvarjal s tem, kar je bilo na voljo, brez bibliografskih institucij, kakršne poznamo danes. Potrebno je bilo zbrati informacije o literarnih besedilih in literaturo o njih. Tako je bil Sušnikov *Pregled svetovne literature* še desetletja nedosežno delo. (1998, 87)

Knjiga je bila uspeh založnice Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, saj je bilo delo tehnično težko izvedljivo. Maribor je s to izdajo pričal tudi o znanstvenem napredku. Na prigovarjanje direktorja založbe Obzorje je Sušnik po vojni začel pripravljati ponatis oziroma predelavo izdaje. Napisal je nekaj novih poglavij, a okoli leta 1964 delo odložil, gradivo pa zbiral naprej. Vednost o literaturah malo znanih narodov se je silno povečala in s tem se je potrjevalo spoznanje, da je za takšno obsežno delo potrebno ekipno sodelovanje. Konec leta 1984 je založba Obzorja izdala del celote, ki je že bil urejen, z naslovom *Poglavja iz svetovne književnosti*. (Sušnik 1994, 117)

Še na en vidik tega pregleda, ki ni zanemarljiv, moramo pokazati. Pomembna vloga tega priročnika se je izkazala tudi pri utrjevanju vere, saj so dovolj zgovorne besede dr. Jožefa Smeja, ko o Sušniku in njegovem pregledu zapiše:

»Bil sem takrat v 5. razredu državne realne gimnazije v Murski Soboti. Skoraj bolj kot veroučne ure nas je v veri utrjevalo dejstvo, da bivši profesor na murskosoboški gimnaziji uvrsti v svetovno književnost tudi Mojzesa. [...] Da nisem takrat zajadral v levičarske vode, se imam zahvaliti tudi Sušnikovemu *Pregledu svetovne literature*.« (Smej 2009, 110)

2.2.5 *In kaj so ljudje ko lesovi (1968)*

Ob Sušnikovi sedemdesetletnici je skupščina Ravne na Koroškem izdala zbirko najlepših del po vojni z naslovom *In kaj so ljudje ko lesovi*. Pisatelj Marjan Kolar je zbral Sušnikove zapise o Koroški, posebej o Prevaljah in Ravnah na Koroškem in jim dal podnaslov *Koroški zapisi*. Urednik v uvodu najprej predstavi življenje in delo dr. Franca Sušnika. V zadnjem odstavku uvoda ponazori Sušnikovo osebnost ter s tem povzame njegovo delovanje in ljudsko držo.

»Med delavske perzonalne in vrhove svetovne književnosti, med taborišče smrti in naravno življenje ljudi pod goro je razpeta Sušnikova modrost. V sedemdesetih letih življenja je njegova človečnost dosegla klasično vedrino in biblijsko monumentalnost.«
(Kolar 1968, 7)

Knjiga ima štiri razdelke, in sicer *Kraj*, *Ljudje*, *Prežih* in *Pesem in knjige*. Sušnik nam v razdelku *Kraj* predstavi Korotan, Mežiško dolino, Rož, Podjuno in Ziljo, poda zgodbe iz starih časov, o jezeru, Rimljanih, do novejših dni. V razdelku *Ljudje* oriše koroške ljudi, ki so vsak po svoje zaznamovali dolino. Poseben razdelek je namenjen *Prežihovemu Vorancu*, pisatelju in Sušnikovemu rojaku. V zadnjem razdelku *Pesem in knjige* pa so zbrane Sušnikove besede, ki so zapisane na različnih krajih po Koroški v spomin padlim partizanom in umrlemu Prežihovemu Vorancu. V sestavku *Koroški delež v slovenski književnosti* pa se Sušnik spominja deleža Koroške v narodnem preporodu in oblikovanju knjižne slovenščine

3. MOTIVI V BIBLIJI IN DELIH DR. FRANCA SUŠNIKA

3.1 Svetopisemska motivika v literaturi

Eden najpomembnejših virov literarnega ustvarjanja v Evropi je bilo Sveto pismo, ki je dajalo navdih poeziji, prozi in dramatiki. Dela in njihovi naslovi so povzeti po svetopisemskih osebah ali zgodbah, včasih pa se ne nanašajo neposredno na Sveto pismo, a imajo v njem filozofsko-teološko in etično osnovo (Dantejeva *Božanska komedija*; *Zločin in kazen* Dostojevskega; Shakespearjeve drame). Z začetki duhovne drame v srednjem veku je dobilo Sveto pismo posebno mesto v posvetni književnosti. Pojavile so se božične, pasijonske in velikonočne igre. Pisatelji so med reformacijo pisali svetopisemske epe, s katerimi so izražali versko hrepenenje ljudstva in narodne težnje. Literarna dela s svetopisemsko tematiko pa so od renesanse dalje imela politični in socialni prizvok. Svetopisemski motivi so se pojavljali v delih po celotni Evropi med angleškimi, francoskimi, italijanskimi, španskimi, nizozemskimi, nemškimi in avstrijskimi pisatelji. Med bolj znanimi avtorji so Anglež Milton, Francoz Hugo in Nemeč Goethe. (Krašovec 1997, 239)

Kot vidimo, je imelo Sveto pismo velik vpliv na celotno evropsko literaturo, med drugim tudi na slovensko. Prvi primer recepcije Biblije v slovenskem jeziku so *Brižinski spomeniki*. Začetna stopnja v cerkvenoslovstveni recepciji Biblije je bilo parafriziranje svetopisemskih mest. Ta stopnja je ustrezna katehizaciji v zgodnjem srednjem veku. Naslednja oblika katehizacije se je uveljavila v visokem srednjem veku, s prevodi odlomkov iz svetopisemskih tekstov (*Rateški rokopis*). S protestantizmom je prevajanje posameznih svetopisemskih mest preraslo v prevode svetopisemskih knjig in kasneje prevoda celotnega Svetega pisma. To je bil začetek zadnje stopnje katehizacije, ki z nastajanjem novih prevodov še traja. (Kos 1997, 151–152)

Cerkvena katehizacija se je naslanjala neposredno na Sveto pismo, medtem ko se je ljudsko pesništvo na Biblijo naslanjalo posredno, prek cerkvenih poslikav ali pridižnih razlag. Trajalo je od poznega srednjega veka do prvih desetletij 19. stoletja. Posluževali

so se familiarizacije, načina, s katerim so biblijske dogodke, like in teme naredili bolj domače ter jih postavili v vsakdanje ljudsko življenje. (1997, 153)

Z nastankom posvetne ali umetne literature je povezana tudi zadnja faza v recepciji Biblije. Načelo katehizacije in familiarizacije nadomestita sekularizacija in estetizacija. Religiozni smisel biblijskih sporočil je še vedno navzoč, a dopolnjen s posvetno vsebino, prizori iz Svetega pisma pa dobijo tudi estetske kvalitete. Prvi, ki je sekularizacijo in estetizacijo biblijskih motivov uvedel v slovensko poezijo, je bil Prešeren, sledila sta mu Gregorčič in Aškerc. (1997, 154)

Sekularizaciji in estetizaciji se v slovenski literaturi 20. stoletja pridruži še problematizacija. Pri tem avtor v obdelavi svetopisemskega motiva razvije problem, ki ga v zgodovinskem kontekstu močneje začuti. Ta problem je lahko religiozen, moralno-etičen ali socialen, prvotno sporočilo pa postane odprto vprašanje, ki postavlja izziv in poziva k iskanju resnice. Biblijske motive sta na ta način prva oblikovala Ivan Cankar in Oton Župančič. (1997, 156)

Marija Stanonik v pregledu biblične motivike z naslovom *Svetopisemska motivika v slovenskem leposlovju 19. in 20. stoletja* zapiše, da »med najgloblje plasti slovenske duhovne kulture sodi krščanski substrat«. (Stanonik 2003, 261) V slovenski literarni zgodovini je temelje temu raziskovanju postavil Ivan Grafenauer (*Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva* 1980). Slovensko ljudsko pesem nadalje raziskuje tudi Zmaga Kumer (*Pesem slovenske dežele* 1975), na področju literarne zgodovine pa opazimo dela Jožeta Koruze (*Slovstvene študije* 1991), Jožeta Pogačnika in Marijana Smolika. Predmet njihovega preučevanja je cerkveno slovensko slovstvo, ki ga Janko Kos v recepciji Svetega pisma uvršča v prvo fazo. (Stanonik 2003, 261)

V ozadju pa je ostajalo vprašanje krščanske razsežnosti v slovenski literaturi, kjer je prevladovala estetska funkcija. Šele po osamosvojitvi Slovenije leta 1991, ko se je tudi slovenska literarna zgodovina notranje in zunanje osvobodila, se je bila pripravljena soočiti z biblično dediščino v slovenski literaturi. S to temo so se ukvarjali Boris Paternu, Jože Pogačnik in Joža Mahnič na simpozijih Slovenske matice, Matjaž Kmecl,

Marija Stanonik in kasneje tudi Vid Snoj v doktorski disertaciji *Sveto pismo Nove zaveze in slovenska literatura*. (2003, 262)

Kot ugotavlja tudi Vid Snoj v knjigi *Nova zaveza in slovenska literatura*, o Bibliji v slovenski literaturi nimamo obsežnejšega empirično temeljitega dela. To praznino sta delno zapolnila spis Jožeta Krašovca *Sveto pismo v umetnosti* in spis Janka Kosa *Recepcija Biblije v slovenski literaturi*. Pregled biblične motivike v slovenski literaturi 19. in 20. stoletja je opravila Marija Stanonik, ki opravljeno literarnofolkloristično in literarnovedno delo na tem področju dopolnjuje z navajanjem in komentiranjem konkretnih zgledov. (Snoj 2005, 14–15)

V pregledu biblične motivike z naslovom *Svetopisemska motivika v slovenskem leposlovju 19. in 20. stoletja* Marija Stanonik ugotavlja, da se motivi pojavljajo tako v dramatici, pesništvu in prozi. Najdemo jih med drugim tudi pri Korošču Andreju Šusterju Drabosnjaku, katerega rokopise hranijo v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika.¹

Omeniti moramo tudi knjigo Marka Rijavca *Biblični motivi v poeziji Simona Gregorčiča* (2006), ki je nastala na podlagi njegovega diplomskega dela. V delu je povezal dve področji, ki sta zaznamovali Gregorčičevo življenje, in sicer Sveto pismo in poezijo. Rijavec je pokazal tudi na neločljivo povezavo slovenske literature s krščanskim izročilom, »ki se najbolj jasno kaže v vplivanju Svetega pisma na oblikovanje misli umetnikov in njihovo ustvarjanje.« (Rijavec 2006, 8) Preko literarno-teološkega študija izraznih oblik in motivov v Svetem pismu je hotel priti k izvirom Gregorčičevega pesniškega navdiha in tako dokazati, da je motivika Svetega pisma pomembno vplivala na njegovo poezijo. Ugotovil je, da »dajejo biblični motivi Gregorčičevi poeziji neko določeno posebnost, ki je v pristnem vživetju v pesem, nagovorljivosti, aktualnosti in trdni utemeljenosti.« (Rijavec 2006, 139)

¹ Niko Kuret in Pavle Zablatnik sta rokopise Drabosnjakovih del našla v starem župnišču na Kostanjah. Prišli so v varstvo v Študijsko knjižnico na Ravnah, ravnatelj Sušnik pa jih je dal skrbno restavrirati. (Zerzer 2009, 49)

3.2 Biblični motivi v delih dr. Franca Sušnika

Janko Kos v *Literarni teoriji* takole razloži motiv: »Motivi so vsebinske enote v besedni umetnini, sestavljene večidel iz snovno-materialnih prvin, tako da se te povezujejo med sabo v večje predmetne sklope, postavljene v okvir objektivnega časa in prostora. Motivi so torej lahko predmeti, liki, situacije, dogodki in podobno.« Njihova bistvena značilnost pa je, »da se lahko isti lik ali situacija ponavlja v spremenjeni podobi iz dela v delo.« (Kos 2001, 80)

V tem poglavju se osredotočamo na biblične motive, ki so lahko besede, besedne zveze, metafore in dejanja. Poleg literarnega imajo še globlji pomen, oblikovan v biblični tradiciji. V ozadju motiva je vedno konkretna biblična zgodba, konkretno dogajanje in odrešenijsko zgodovino pa povezuje motiv. To vez vzpostavlja biblična podoba ter s tem prebudi spomin na intenzivno Božje izkustvo (osvoboditev iz Egipta, rojstvo rešitelja). (Matjaž 2015a, 17–18)

Za lažje razumevanje besedil smo v prvem poglavju opravili analizo zgodovinskega okolja. Najprej je potrebno razumeti zgodovinsko okolje nekega besedila, saj lahko kulturno, politično in gospodarsko ozadje vpliva nanj. Za razumevanje besedila ni dovolj, da poznamo samo stavke in vsebino, temveč moramo razumeti tudi ozadje in vpliv besedila na okolje. (Matjaž 2015a, 15)

Biblični motivi se v delih dr. Franca Sušnika pojavljajo največ v obdobju med obema svetovnjima vojnama. V tistem času je objavil tudi največ literarnih del in prispevkov, po drugi svetovni vojni pa se je bolj posvetil kulturnemu udejstvovanju na rodnih Prevaljah. Tako je največ napisal prav v obdobju, ki je bilo pomembno za prebuditev narodne zavesti Slovencev. Vedel je, da si Slovenci in naš jezik zaslužimo priznanje in da bomo za uresničenje tega, nekaj morali narediti tudi sami.

Sušnik je že v gimnazijskih letih začel z izdajanjem literarno-politične revije *Vzbudi se, Sloven*. Že ime revije nakazuje na njen namen in vzpodbudo vsem Slovincem. Nadaljeval je z objavami v *Miru*, glasilu koroških Slovencev, v letih 1916–1919. V podlistkih je prikazoval tragiko vojne in položaj koroških Slovencev. Objavljal je tudi v

reviji *Naš dom*, glasilu katoliških mladinskih organizacij, kjer je za nekaj časa prevzel tudi uredniško funkcijo. V delih *Jugoslovanska književnost* (1929) in *Pregled svetovne literature* (1936), ki smo jih obravnavali v prejšnjem poglavju, pa se je posvetil predvsem literarni zgodovini.

Tako se bomo v tem poglavju naslonili predvsem na literarna dela iz rokopisnega lista *Vzbudi se, Sloven* in glasila *Mir*, v katerih je s pomočjo bibličnih motivov dokazoval ljubezen do naroda in domovine. Sušnik je črpal predvsem iz Nove zaveze in sinoptičnih evangelijev. Motive smo razdelili na motive rojstva, darovanja in trpljenja, ki se skozi dela večkrat pojavljajo. Tako postavljeni ponazarjajo tudi Jezusovo pot, ki jo Sušnik primerja s potjo naroda. Najprej bomo razložili pomen bibličnih motivov v Svetem pismu, nato pa bomo motive vzporejali z uporabo v Sušnikovih literarnih delih in ugotavljali njihovo vpetost v zgodovinski prostor.

3.2.1 Motivi rojstva v Bibliji

Jezusovo rojstvo in otroštvo opisujeta dva evangelista – Matej in Luka in pri tem uporabljata veliko bibličnih motivov. Njuni pripovedi sta si sorodni, le da Matej poroča z vidika svetega Jožefa, ki kot Davidov potomec povezuje Jezusov lik z obljubo Davidu (Ratzinger 2012, 50). Tako dobimo popolnejšo podobo dogodkov iz Jezusovega otroštva šele ob branju obeh poročil in njihovega motivnega ozadja. (Matjaž 2007, 97)

Motiv oznanjenja

Beseda oznanjenje pomeni naznanilo bližajočega dogodka. Podoba Marije, ki je dobila vznemirljivo novico o rojstvu Božjega sina, je spodbujala domišljijo umetnikov skozi stoletja. Zgodba je opisana samo v Lukovem evangeliju in nikjer drugje v Novi zavezi. Preprost in kratek dokument Lk 1,26-38 je opremljen s podobami in pojmi iz Nove zaveze, ki imajo močan pomen. Angel Gabrijel je poslan od Boga in je jasno upodobljen kot prvi/najodličnejši. Pri prenosu sporočila deluje samostojno in predano. Marija je bila nagovorjena z imenom in ni bila izbrana samo za sporočilo o prihodu

»Sina Najvišjega« (Lk 1,32), temveč tudi za to, da bo njegova mati. (Ryken et al. 1998, 32–33)

Zgodba pa nima samo krščanskega pomena, temveč ponovno izpostavlja Staro zavezo, ki uči, da je Bog v odnosu s posameznikom in je osebno vpleten v človeštvo. Potrjuje tudi, da so ženske po svoji naravi zanj pomembne. Marija je svobodno sprejela poslušnost, kar kaže tudi odgovor: »Glej, Gospodova služabnica sem, zgôdi se mi po tvoji besedi!« (Lk 1,38) Božja vpletenost v posameznika prehaja v skrb za vse človeštvo. Ta zgodba jasno izraža dejstvo, da ima Bog načrte za svet in zagotavlja, da se bodo ti načrti dopolnili. To prinaša upanje, okrepljeno s podobo prihajajočega rojstva – česar se lahko veseli Marija in vse človeštvo. Pomembna je tudi kristološka simbolika. Dete, ki bo rojeno, bo človek in bo imelo človeško ime Jezus, kar kaže na njegovo odrešitjsko nalogo (Mt 1,21). To dete pa bo hkrati tudi »Sin Najvišjega«. Veličina njegovega poslanstva se izkaže v besedah: »Sveti Duh bo prišel nadte in moč Najvišjega te bo obsenčila, zato se bo tudi Sveto, ki bo rojeno, imenovalo Božji Sin.« (Lk 1,35) Sorodni temu sta tudi oznanjenji Jožefu (Mt 1,18-25) in Zahariji (Lk 1,5-20). Obe oznanita Božjo vpletenost v človeško zgodovino, resničnost komunikacije in odnosa ter zavest upanja. (1998, 32–33)

Biblične motive o oznanjenju in obljubi potomstva najdemo že v Stari zavezi. Ti dokazujejo, da so otroci dar Boga in »da morejo starši biti vzrok človeka samo, kolikor na podlagi od Boga dane moči store, da nastane.« (Lah 2003, 284) Motiv oznanjenja Sari in Abrahamu (1 Mz 15,4-5; 17,15-21; 18,9-15) je povezan z Lukom 1. Povezava se pokaže v besedah angela Gabriela, ko Mariji pove za Elizabetino nosečnost in izreče stavek: »Bogu namreč ni nič nemogoče«. (Lk 1,37) S tem vprašanjem je angel soočil tudi Saro in Abrahama: »Ali je za Gospoda kaj pretežko?« (1 Mz 18,14). Kjer je torej vključen Bog, pojem nezmožnost ne obstaja. Napovedano rojstvo v Iz 7,14, ki se uresniči v Iz 8,3, je neposredno povezano z oznanjenjem Jezusovega rojstva Jožefu (Mt 1,22-23). Morda je element upanja tisti, ki zagotavlja največjo povezavo na tej točki. Oznanjenje bližajočega rojstva Samsona Manóahovi ženi (Sod 13) in rojstvo Samuela (1 Sam 1-2), ki pravzaprav ni oznanjenje, a ima mnogo povezav z Lk 1, kažeta na pot, po kateri se Bog zanaša neposredno na žensko udeleženko in ne samo opazovalko v programu, ki ga Bog pripravlja za svoje ljudstvo. Sodelovanje med Bogom in njegovim

služabnikom je ključni pojem v motivu oznanjenja. (1998, 33) Vse te biblične pripovedi spominjajo na oznanjenje Jezusovega rojstva. »Vendar pa so razlike očitne in le-te še bolj poudarjajo, da se z Jezusom odvija nova zgodovina: Jezus je več kot samo novi Mojzes.« (Matjaž 2007, 50)

Evangelij po Luku se začne z motivom oznanila rojstva Janeza Krstnika, ki je tesno povezan z oznanjenjem Jezusovega rojstva. Zaharija, duhovnik iz Abijeve duhovniške skupine ter njegova žena Elizabeta nista imela otrok, ker je Elizabeta bila nerodovitna, nato pa se je Zahariji v templju prikazal Gospodov angel in mu napovedal rojstvo sina Janeza (Lk 1,13). »Ker Janez na poseben način prihaja od Boga, v celoti pripada Bogu, in prav zaradi tega je v celoti za ljudi, da bi jih vodil k Bogu.« (Ratzinger 2012, 34) Janez Krstnik je bil duhovnik, saj je po starozaveznem pravu duhovniška služba vezana na pripadnost rodu Aronovih in Levijevih sinov. Po Janezu se duhovništvo Stare zaveze bliža Jezusu in s tem naznanja njegovo poslanstvo. (Ratzinger 2012, 31) Jezus je namreč izpolniteelj starozaveznega preroštva in v pismu Hebrejcem predstavljen kot edini pravi veliki duhovnik in najpopolnejši posrednik med Bogom in ljudmi (Heb 4,14). Starozavezno duhovništvo pa je bilo vezano na tempelj, kjer so opravljali bogoslužje, tam se zgodi tudi oznanjenje Janezovega rojstva.

Motiv oznanjenja Jezusovega rojstva Mariji pa se dogaja v hiši, v galilejskem mestu Nazaret. »Nasprotje obeh prizorov ne bi moglo biti večje: duhovnik – tempelj – liturgija na eni strani ter neznana mlada žena – neznano mestece – neznana zasebna stanovanjska hiša na drugi strani.« (Ratzinger 2012, 33) Ponižnost in skromnost je novo znamenje zaveze, ki se uresničuje od oznanjenja Mariji, rojstva Jezusa v hlevu v Betlehemu, preko Jezusovega služenja (Mr 10,45) do darovanja življenja, ki je nadomestilo vse daritve v templju in ustvarilo novo zavezo.

Angel Gabriel je Marijo pozdravil z besedami: »Pozdravljena, obdarjena z milostjo, Gospod je s teboj!« (Lk 1,28). Marija se je ob tem vznemirila in premišljevala o pozdravu (prim. Lk 2,19.51). Na tem mestu nam evangelist Luka opiše Marijino notranje ukvarjanje z besedo, da bi nakazal, kako Marija še ni popolnoma razumela tega, kar se je zgodilo. Zaradi tega ohrani status učenke, kljub vsemu razodetju, ki ji je bilo dano; še vedno se mora učiti o identiteti svojega sina, kot se razodeva skozi

trpljenje poslanstva in križa. (Brown 2008, 249) Ker je angel spoznal njeno prestrašenost, jo je pomiril in rekel: »Ne boj se, Marija, kajti našla si milost pri Bogu. Glej, spočela boš in rodila sina, in daj mu ime Jezus. Ta bo velik in se bo imenoval Sin Najvišjega. Gospod Bog mu bo dal prestol njegovega očeta Davida in kraljeval bo v Jakobovi hiši vekomaj; in njegovemu kraljestvu ne bo konca.« (Lk 1,30-33). Luka tukaj poudari dvojni pomen tega otroka, ki bo prišel. Izpolnjena bodo starozavezna Izraelova pričakovanja – otrok bo iz Davidovega rodu, kar spominja na preroško obljubo Davidu (2 Sam 7,9.12-14.16). Toda ta otrok bo to obljubo tudi močno presegel, saj bo Božji Sin, ki bo vladal po Svetem Duhu. (Brown 2008, 245)

Tukaj vidimo tudi očitno razliko med starozaveznimi pripovedmi o obljubi potomstva ter motivom oznanjenja rojstva Jezusa Mariji. Angel ne pride k nerodovitnim staršem, ampak k mladi devici, zaročeni z Jožefom, iz Davidovega rodu. Prav tako ji je rečeno, da to spočetje ne bo od tega sveta, torej ne preko Jožefa, temveč od Svetega Duha, ki podarja življenje. «Sveti duh bo prišel nadte in moč Najvišjega te bo obsenčila, zato se bo tudi Sveto, ki bo rojeno, imenovalo Božji Sin.» (Lk 1,35) S svojim odgovorom se Marija potrdi kot prva učenka, saj se preda in zaupa božji volji (Lk 1,38). Kljub vsemu razodetju, ki ji je bilo dano, pa se mora še vedno učiti o identiteti svojega sina, zato tudi kasneje še ohrani status učenke.

Marija in Elizabeta sta bili sorodnici, tako da sta tudi njuna otroka bila v krvnem sorodstvu. Obisk pri Elizabeti je pomenil prvo srečanje otrok še pred porodom (Lk 1,39-45). Marijin pozdrav je povzročil, da je dete v Elizabetinem telesu poskočilo od veselja in postala je polna Svetega Duha (Lk 1,41). Ta dogodek lahko razumemo tudi kot zaključek motiva oznanjenja Mariji, saj že začne izpolnjevati nalogo prve učenke, ki jo je sprejela s privolitvijo Gospodovemu angelu – evangelij deliti z drugimi. Sledi Marijina hvalnica (Lk 1,46-55), ki ima podobno vlogo kot Zaharijeva (Lk 1,67-79) in Simeonova (Lk 29-32). »Nenadno ustavijo potek dogajanja in dajo prostor duhovni interpretaciji teh pomembnih dogodkov. Celotno pripoved zajema občutje čudežnega Božjega posega. Bog prevzema pobudo v uresničevanju odrešitve, kar je vzrok za veselje in poveličevanje.« (Matjaž 2007, 96)

Motiv rojstva

Luka začenja poročilo o Jezusovem rojstvu z besedami: »Tiste dni je izšel ukaz cesarja Avgusta, naj se popiše ves svet.« (Lk 2,1) Popis prebivalstva je bil razlog, da se je Jožef s svojo nosečo zaročenko Marijo odpravil iz Nazareta v Davidovo mesto Betlehem. Cesar tako nevede prispeva k izpolnitvi obljube preroka Miheja, ki pravi, da bo Izraelov pastir rojen v tem mestu (Mih 5,1-3). Jezusovo poslanstvo se izkaže že s krajem njegovega rojstva. Ker v hišah zanj ni bilo prostora, se je rodil izven mesta (Lk 2,6-7). Bil je poslan direktno od Boga – spočet od Svetega Duha, »prišel je v svojo lastnino, pa ga njegovi niso sprejeli« (Jn 1,11). Bil je Odrešenik ubogih, ki je sebe postavil za vzor, rojen v hlevu izven mesta – položen v jasli. (Lk 2,7) Največje uboštvo pa se kasneje izkaže v Jezusovi smrti na križu. »Sramotni les križa postane znamenje odrešenja.« (Matjaž 2014, 38)

Jezus se je torej že na začetku odrekel vsem privilegijem in se spustil na najnižjo raven. Sprejel je popolno podobnost svojim bratom, tudi v preizkušnjah, trpljenju in smrti. V jasliah – koritu, v katerega se daje krma za živali – sedaj leži Jezus. Tako se že ob rojstvu, ob prihodu na svet – učlovečenju, izkaže za Darovanega. On sam postane hrana za ljudi, »Božje Jagnje, ki odvzema greh sveta« (Jn 1,29). »Jaz sem živi kruh, ki sem prišel iz nebes. Če kdo jé od tega kruha, bo živel vekomaj. Kruh pa, ki ga bom dal jaz, je moje meso za življenje sveta.« (Jn 6,51) Jezus se torej označi za resnični kruh, hrano, ki prihaja iz nebes in podarja večno življenje. Jasli za krmo pa so torej božja miza, h kateri je povabljen človek, da sprejme Božji kruh. (Ratzinger 2012, 83)

V motivu angelske epifanije Luka poudari, da so bili pastirji prve priče veselega dogodka (Lk 2,8-15). »Ni bilo slučajno, da je Bog izbral pastirje, torej zastopnike ubogih, da so prvi slišali veselo oznanilo o Jezusovem rojstvu.« (Matjaž 2007, 103) Lukov evangelij je namreč najbolj socialen evangelij, kjer je največja pozornost namenjena malim, ubogim, izobčenim in slabotnim; »blagor vam, ubogi, kajti vaše je Božje kraljestvo.« (Lk 6,20) Veličina pastirjev, malih ljudi, se kaže tudi v njihovi budnosti in nenehnem bdenju. So varuhi in zaščitniki svoje črede. Med pastirje je namreč prišel, tisti, »ki bo pasel čredo z Gospodovo močjo« (Mih 5,3). Tako kot Marija so se tudi pastirji ob angelovem prihodu prestrašili (Lk 2,9). Gospodov angel se jim je

približal in jih pomiril z besedami: »Ne bojte se! Glejte, oznanjam vam veliko veselje, ki bo za vse ljudstvo. Danes se vam je v Davidovem mestu rodil Odrešenik, ki je Mesija, Gospod.« (Lk 2,10-11) Motiv angelske epifanije se konča z angelskim petjem in hvalnico Bogu (Lk 2,14), ki je znamenje največjega veselja.

Motiv modrih

Evangelij po Mateju pripoveduje o Jezusovem otroštvu z drugega vidika kot Luka. Tako opiše tudi motiv prihoda modrih z Vzhoda, ki so se prišli Jezusu poklonit (Mt 2,1-12). Kralj Herod se je z vznemirjenjem odzval in modre poslal v Betlehem, naj poiže o dečku (Mt 2,8). Zvezda je modre vodila do kraja Jezusovega rojstva, tam so padli predenj in ga počastili. Odprli so svoje zaklade in mu darovali zlata, kadila in mire (Mt 2,11). Kdo so bili torej ti modri z Vzhoda? V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je modrec označen kot človek, ki premišlja in razglablja o splošnih življenjskih vprašanjih, prodorno misli in ustrezno ravna (SSKJ 2000). Joseph Ratzinger v knjigi *Jezus iz Nazareta III – Jezusovo otroštvo* pravi, da je eden izmed glavnih pomenov besede modrec – pripadnik perzijske duhovniške kaste. V Mt 2 pa so bili nosilci verskega in filozofskega spoznanja, ki je nastalo tam. V zvezdi so začutili sporočilo upanja, presegli so svoje okvire in šli od doma v svet iskat resnico. Predstavljajo torej naravnost verstev na Kristusa, pripravljajo pot in iščejo resnico, ki se nanaša na vse čase. Modri z Vzhoda so torej začetek in predstavljajo odprtost človeštva za Kristusa. (Ratzinger 2012; 108–112) Matej jih opiše kot simbolne predstavnike kraljev in narodov, ki so z darili izrazili priznanje Kristusu, da je resnično Božji Sin. (Matjaž 2007, 56) »In glej, zvezda, ki so jo videli vziti, je šla pred njimi, dokler ni obstala nad krajem, kjer je bilo dete.« (Mt 2,9) Šli so torej za zvezdo, ki jim je s svojo lučjo kazala pot. Pot, ki jih je nazadnje pripeljala do Jezusa, otroka, ki je sam bil luč. »Jaz sem luč sveta. Kdor hodi za menoj, ne bo hodil v temi, temveč bo imel luč življenja.« (Jn 8,12)

3.2.1.1 Motivi rojstva pri Sušniku

Vsako rojstvo predstavlja začetek nečesa novega, neznanega in nedolžnega. Tako ima vse možnosti, da se v polnosti uresniči in uveljavi. Kot rojstvo Jezusa, ki je svetu

prinesel novost – odrešenje, tako tudi Sušnik rojstvo slovanstva vzporeja z novim obdobjem, ki bo prineslo mir in odrešenje za slovenski narod. Skozi motiv angelske epifanije, ki oznanja rojstvo, do rojstva samega, ki je pomenilo novo vzpostavitev miru in svobodo naroda.

a) »Narava v snu globokem sanja sen sládak o ljúbezni božji«

Lirski subjekt v pesmi *Svetonočne misli*, objavljeni v 6. številki rokopisne revije *Vzbudi se, Sloven*, sanja o sveti noči in božji ljubezni, ki bo prišla z njo. Ta ljubezen bo prinesla upanje in povsod se bo slišalo »Na zemlji mir ljudem ...! Daj mir, daj mir nam vsem!« Tudi narava sanja o božji ljubezni, te sanje pa jo naredijo še lepšo. Angelsko petje, ki se ob tem pojavi, daje občutek velikega veselja, ki so ga oznanjali tudi ob rojstvu Jezusa. To je bil hvalospev, ki se je nadaljeval skozi stoletja in še danes odmeva v obhajanju Jezusovega rojstva (Ratzinger 2012, 88). Tako tudi Sušnik opiše, kako veliko bo veselje, ko bo med narod legel mir. To obdobje ga je namreč močno zaznamovalo, saj je bilo prežeto s prebujanjem naroda in napetostjo vojne. Dijaki v Celovcu med seboj niso smeli govoriti slovensko, zato si je Sušnik še toliko bolj želel miru in razumevanja med narodi.

Tej optimistično naravnani pesmi sledi pesem *Prazni upi*. Lirski subjekt se spominja, da so tudi lani peli »mir ljudem« (Lk 2,14), a njegovo upanje ugaša, saj pravi, da pesem doni zaman čez »krvavo plan«. Vojna se je namreč že začela. A že v naslednji pesmi *Srce, ne obupaj!* lirski subjekt nagovarja svoje srce, ki je globoko ranjeno, naj ne obupa, saj se bo rodilo dete, ki bo zacelilo rane. Obljubo o kraljevem Odrešeniku pa najdemo že v Iz 8,23-9,7.

V črtici *Sveta noč*, objavljeni v 6. številki revije *Vzbudi se, Sloven*, je napovedan prihod svete noči, ko se bo rodil Odrešenik. »Zahrepenela je s vsim hrepenenjem mlade duše po božični noči. In morda je nocoj tisoč drugih src, vseh krvavih od nešteti ran, zadanih po vojski, zakoprnelo po oni noči.« Duše hrepenijo po miru, ki bi se spet naselil v srcih. A tolažbe ne bo dal svet, prišla bo v sveti noči, ko bojo angeli zapeli »...mir ljudem na zemlji... [...] ter bili balzam tolažbe v vzburkana in vznemirjena srca... In v

srca se bo naselil mir, zunaj pa bo divjala divja borba dalje...«. Tako Sušnik oznanja prihod svete noči, ki bo za vedno spremenila tok zgodovine in narodu prinesla svobodo.

b) »Pozdravljen – Mesija naš!«

Motiv rojstva daje podlago Sušnikovi črtici *Božične misli*, objavljeni v *Miru* leta 1919, kjer se obljuba o Odrešeniku izpolni. V prvem delu črtice se Sušnik nasloni na motiv Jezusovega rojstva, ki bo človeštvu prineslo odrešitev. Tako tudi tukaj prihaja v najbolj temni noči, ko so okovi stiskali grla ter tiščali tilnike k tlom. Ko je bil narod čisto na tleh, pod jarmom tujcev, »se je rodil v jasliah v Betlehemu On.« Pripovedovalec omeni, da je bil slabotno dete in mogočni Bog. Tako sta predstavljeni dve Kristusovi naravi, človeška in božja. Vsaka deluje zase, združeni pa sta v božji osebi Besede. »Učlovečenje je torej skrivnost čudovitega združenja božje in človeške narave v eni sami osebi Besede.« (KKC 483) Tako ta motiv rojstva vzbuja podobnost z dogodki v Sušnikovem času. Znova prihaja Kristus, ki bo odrešil in povzdignil narod.

Temna noč v tej pripovedi je v kontrastu z lučjo, ki je Jezus (Jn 9,5). A v trenutku Jezusovega rojstva zasije sonce in zasvetijo zvezde na nebu, »zvezde vodnice«, ki kažejo pot (Mt 2,9). Ljudje so po rojstvu spet svobodno zadihali. Tema in mrak sta se morala umakniti svetlobi. Ljudstvo, ki je do tedaj trpelo golgotske muke, je pozdravljalo njega, ki je bil »luč, svoboda in ljubezen«. Rodil se je Mesija, ki bo narodu, kot že v odrešenjski zgodovini, zagotovil varnost in odrešenje (Matjaž 2015a, 125). Mesija je v črtici tudi podoba za novorojeno državo, ki jo tujci želijo uničiti. Na tak način kot Jezus, se je namreč v tistem času rojevalo slovanstvo. Pripovedovalec zatiralce naroda imenuje »krvoločni Herodeži«, ki želijo uničiti to slovansko svobodo, da bi ohranili svojo oblast. A upanja, ljubezni in svobode ne morejo uničiti. Prvi del torej temelji na bibličnem motivu rojstva Mesije, ki je prišel odrešit ljudstvo.

V drugem delu pa Sušnik opiše rojstvo novo države, ki bo postala odrešenik svojega naroda. »In dan slovanstva z vso silo svoje božanstvene ideje raste [...] in z njim vstaja naš Mesija, raste vedno silneje v donu božičnih melodij: 'Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.'« Motiv angelske epifanije (Lk 2,14) je osnova motiva rojstva in predstavlja dan, ko bo narod osvobojen suženjstva. Trpeče, preproste duše bodo prve spoznale

skrivnost, novorojeno državo in svoboden narod, kot pastirji, ki so prvi izvedeli za Jezusovo rojstvo. Pripovedovalec pozdravlja novorojenega Mesijo, slovansko svobodo v zvoku božične pesmi, ki naznanja veliko veselje: »Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje ...«

3.2.2 Motivi darovanja v Bibliji

Darovanje je v Stari zavezi predstavljalo izraz spoštovanja in zahvale Gospodu, zaveze med Bogom in ljudmi ter spravo in očiščenje od greha. Darovali so lahko rastline ali živali, le da se je vse moralo ujemati s predpisi o čistosti. Poznali so žgalne, jedilne, mirovne in spravne daritve ter daritve za greh (3 Mz 1-5; 1 Sam 1,21; Iz 57,7; Ezk 40,42; Jer 46,10). Bog je s svoje strani odgovarjal s prijateljstvom in odpuščanjem, zato je bil obdarovan človek sam. (Grabner-Haider in Krašovec 1984, 233) V Stari zavezi je bilo rojstvo otrok neločljivo povezano z darovanjem v templju. Po rojstvu otroka so morale matere, 40. dan po rojstvu sina ali 80. dan po rojstvu hčere, priti v tempelj in darovati žgalno daritev in daritev za greh. Tako so opravile spravo in postale spet čiste (3 Mz 12).

Motiv darovanja se pojavi že pri Abelu in Kajnu, ki se z darovanjem zahvaljujeta Bogu. Kajn iz nevoščljivosti in sovraštva ubije brata, ki postane prvi mučenec. V Novi zavezi tako Jezus omeni Abela, da bi okrepil svojo kritiko proti pismoukom in farizejem (Mt 23,35; Lk 11,51). »da pride nad vas vsa pravična kri, prelita na zemlji, od krvi pravičnega Abela do krvi Zaharija, Berehjájevega sina, ki ste ga ubili med templjem in oltarjem.« (Mt 23,35) Abel tako postane večni simbol mučenega pravičnika, ki so ga sovražili in umorili, ker so bila njegova dela pravična. Morilci pa so bili zlo (1 Jn 3,12). (Ryken et al. 1998, 1–2) Motiv darovanja se pojavi tudi pri Abrahamu, začetniku in predstavniku Izraela. Izraelci niso darovali človeških žrtev, zato je bil Abraham še toliko bolj presenečen, ko mu je Bog naročil, naj daruje svojega sina, edinca Izaka (1 Mz 22,1-19). Tri dni so potovali do gore, kjer naj bi bil Izak darovan. Številka tri je pojem popolnosti in zaokrožene celote. Abraham je po treh dneh prišel do konca, od sebe je dal vse. Ko je Bog videl, da želi dati celega sebe, mu je poslal ovna, ki ga je daroval v žgalno daritev namesto svojega sina. Bog že tukaj nakaže, da bo na mesto

človeka in živali, nekoč stopilo Božje Jagnje (Jn 1,29), ki bo najprej darovano v templju in nato še na križu.

Motiv darovanja se je iz Stare zaveze prenesel tudi v Novo zavezo in se tukaj nadgradil. Dar Boga je postal Božji sin. Tako je Marija, ki je bila 40. dni nečista ter ni smela ne v tempelj in ne med ljudi, 40. dan prišla v tempelj in darovala (Lk 2,24). Vendar Marija sama ni potrebovala očiščevanja, saj je z rojstvom Jezusa svetu podarila očiščenje (Ratzinger 2012, 95). Otroka je tako v templju pred Bogom priznala za dar. Na kraju srečanja med Bogom in ljudstvom Jezusa ni odkupila, temveč ga je izročila Bogu, njegovemu Očetu (Ratzinger 2012, 96).

V Novi zavezi je torej postal dar živ človek, učlovečeni Bog, ki »ni prišel, da bi mu stregli, ampak da bi stregel in dal svoje življenje v odkupnino za mnoge.« (Mr 10,45; Mt 20,28) Pokaže se nova podoba Sina človekovega, ki ponazarja tudi našo spremembo po srečanju z Jezusom. Moramo se odpreti in usmeriti pogled od sebe k drugemu (Mr 1,13.31; Mr 10,45; Mr 15,41). Jezus je ostal vdan Očetu in nam, tako je njegova daritev povezana s služenjem (Grabner-Haider in Krašovec 1984, 234). S svojo daritvijo se je usmilil človeka, izbrisal vse naše grehe ter nam odprl pot v večno življenje. Motiv darovanja življenja je nadomestil vse daritve v templju in ustvaril novo zavezo. Kristusova smrt na križu je spravna daritev, darovana za vse ljudi. »Kristus, naše pashalno jagnje, je bil namreč žrtvovan.« (1 Kor 5,7) Ko vstopimo v odnos z Jezusom, ne potrebujemo več templja, saj smo povezani z Božjo ljubeznijo. Bog nam je po svojem sinu izkazal pravičnost in usmiljenje. »Ker je torej Bog tako usmiljen, vas rotim, bratje: darujte svoja telesa v živo, svetlo in Bogu všečno žrtev; to je vaše smiselno bogoslužje.« (Rim 12,1) Kot živa daritev moramo kristjani biti na voljo Bogu in ljudem. »In ljubiti njega iz vsega srca, z vsem umevanjem in z vso močjo ter ljubiti bližnjega kakor samega sebe je več kakor vse žgalne daritve in žrtve.« (Mr 12,33)

Motiv templja

Izraz tempelj ali svetišče v Stari zavezi prevzame več različnih pomenov. Predstavlja svet prostor, pridrzan božanstvu (Iz 16,12), označuje Božji tempelj v Jeruzalemu (Ps 20,3), v prenesenem pomenu pa je lahko izraz za Božje nebeško bivališče (Ps 102,20).

V Izraelu je skrinja zaveze predstavljala kraj, kjer je Bog bil blizu in med njimi prebival (2 Mz 25,8; 2Mz 25,22). Ko je Salomon, v štiristoosemdesetem letu po izhodu Izraelovih sinov iz egiptovske dežele, dal postaviti tempelj (1 Kr 6,1-22; 2 Krn 3,1-14), so skrinjo zaveze postavili v notranje svetišče. Tempelj je tako postal prostor, kjer so opravljali daritveno bogoslužje ter se v njem zbirali. Preroki so grajali ljudi, ki so po besedah bili blizu, v srcu pa daleč od Boga (Iz 29,13; Mt 15,8), Gospodov tempelj pa so imeli za samoumevnega rešitelja (Jer 7,1-11). Bog namreč ne poudarja daritev, temveč poslušnost in zaupanje vanj (Jer 7,21-28).

Motiv darovanja otroka v templju je pomenil očiščenje in spravo z Bogom (3 Mz 12). Tempelj je imel poseben pomen tudi v pripovedih o Jezusovem otroštvu. Ko sta ga Marija in Jožef štirideset dni po rojstvu prinesla v tempelj, jih je prerok Simeon blagoslovil in napovedal Marijino trpljenje (Lk 2,22-35). Jezus je bil darovan za vse ljudi, njegova smrt pa spravna daritev. Drugi dogodek iz Jezusovih otroških let povezan s templjem je Marijino in Jožefovo iskanje 12-letnega Jezusa. Po končanih prazničnih dneh ob pashi je Jezus ostal v Jeruzalemu. Starša sta po enem dnevu hoje ugotovila, da Jezusa ni z njimi. Tri dni sta ga iskala, po treh dneh sta ga našla v templju. Številka tri predstavlja popolnost in zaokroženo celoto. To je potrdil Jezus z besedami: »Mar nista vedela, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?« (Lk 2,49) Razodel je sebe v popolnosti, vendar ga nista razumela (Lk 2,50).

V templju je bilo tudi napovedano trpljenje, ki se je končalo z Jezusovo smrtjo na križu – »tvojo dušo pa bo presunil meč« (Lk 2,35). Tako je prerok Simeon napovedal Marijino trpljenje že ob darovanju Jezusa v templju. V trenutku smrti Bog Jezusa potrdi prav v pretrganju zagrinjala, ki je zakrivalo najsvetejše v templju in mu odvzelo svetost. (Brown 2008, 171) Tempelj je bil kraj Božje prisotnosti, pretrganje zagrinjala, ki je varovalo svetišče, pa je pomenilo začetek nečesa novega. Padla je pregrada med človekom in Bogom. Nov tempelj je telo Jezusa Kristusa, po katerem smo vsi deležni vstajenja.

Jezus v Janezovem evangeliju govori o templju svojega telesa (Jn 2,21). On sam je zamenjava za tempelj, njegovo telo je sveti kraj, po treh dneh bo vstal in odprl pot odrešenju. Po Jezusu pa tudi mi postanemo Božji tempelj in Sveti Duh prebiva v nas (1

Kor 3,16). »Mar ne veste, da je vaše telo tempelj Svetega Duha, ki je v vas in ki ga imate od Boga? Ne pripadate sebi, saj ste bili odkupljeni za visoko ceno. Zato povečujte Boga v svojem telesu.« (1 Kor 6,19-20)

3.2.2.1 Motivi darovanja pri Sušniku

Sušnik motiv darovanja poveže z motivom judovskega templja. Ta dva motiva se tudi v Svetem pismu na nek način prekrivata. Starozavezno darovanje se je dogajalo v templju, ki je bil versko središče ljudstva. Tako je Sušnikov »tempelj domovine« izvirna podoba za kraj, kjer se zbirajo ljudje in v katerem prebiva narodna zavest. Sušnik je v delih želel pokazati tudi na Marijino brezpogojno ljubezen do Boga in s tem do ljudi.

a) Darovanje ...

Leta 1916 je bil v *Miru*, glasilu koroških Slovencev, objavljen podlistek z naslovom *Darovanje*. Avtor je bil podpisan kot Radimirov. Ta psevdonim je Sušnik prvič uporabil v rokopisnem listu *Vzbudi se, Sloven*, kjer so se podpisovali z imeni ruskega izvora. (Sušnik 1994, 94) Črtica *Darovanje* se deli na dva dela, ločena z odstavkom. Glavna tema je darovanje oziroma žrtvovanje sinov. Svetopisemsko ozadje prvega dela je motiv darovanja Jezusa v templju (Lk 2,22-38). Sušnik nas v črtico uvede z besedami, kako je revna žena prinesla svojega sinčka v judovski tempelj, kjer ga je darovala Vsemogočnemu. Prišla je sama, kar poudari materinsko vlogo pri darovanju življenja. Z motivom Marijinega darovanja v templju in bolečine ob spoznanju, da bo to prava žrtev, Sušnik nakaže na žrtvovanje sinov. Tako v usta preroka položi tudi evangeljski stavek »tvojo dušo pa bo presunil meč« (Lk 2,35). Prerok Simeon je napovedal Marijino trpljenje že ob darovanju Jezusa v templju. Sušnik s tem opozori na trpljenje mater, ki bodo videle trpljenje svojih sinov. Revni ženi ljubezen do človeštva v srcu šepeta, da naj žrtvuje sina in človeštvo bo odrešeno. Ona pa ljubezni odgovori: »Zgodi se tvoja volja« (Lk 1,38). Marija se je s temi besedami potrdila kot prva učenka, verjela je božji besedi in vanjo zaupala. Tako ta vrhunec motiva oznanjenja predstavlja tukaj popolno predanost matere, ki se popolnoma preda Bogu iz ljubezni do svojega naroda.

Drugi del črtice pa pokaže na aktualno dogajanje med prvo svetovno vojno, ko so moški odhajali v vojsko služiti domovini. Motiv darovanja otroka se prenese v sedanost, odrešenjska zgodovina se osmišlja in dobiva pomen. Matere darujejo svoje sinove, ki odhajajo v boj za »hvaležno domovino«. Marija pa je sina žrtvovala za »nehvaležno človeštvo«. Sušnik hoče vzpodbuditi krščanske matere, ki obupujejo in tarnajo, jih spomniti za koga žrtvujejo sinove ter pokazati razliko med njihovo in Marijino žrtvijo. Marijino žrtev prejme »nehvaležno človeštvo«, žrtev krščanskih mater pa prejme »hvaležna domovina«. Hvaležnost pomeni zavedanje izkazane nam dobrote, ki jo znamo ceniti in spoštovati. Darovanje pa je prostovoljni dar, ki ga izročimo iz ljubezni in pozornosti do bližnjega ter kot tako ni več prvenstvo Marije same, temveč se razlije na vse matere, ki svoje ljube otroke žrtvujejo za višje oziroma obče dobro. Marija, Jezusova mati, je postala mati vseh ljudi (Jn 19,26-27). Rojena je bila brez greha in brezmadežno spočeta, da je lahko postala mati Odrešeniku in po njem vsem nam. Njeno materinstvo je vzor materam, po njej naj bi se zgledovale. Ko so v obupu tožile in vzdihovale, jim Sušnik pravi »k nji idi in zajmi moči in tolažbe, krščanska mati!« Za njihovimi sinovi je namreč jokala tudi domovina. »A za Marijinim sinom ni plakal svet ... In vendar ga mu je darovala ... »

Marija ni darovala samo otroka, temveč tudi samo sebe. Srčika darovanja je bila ljubezen do človeka in služenje domovini. To pa postavlja vzporednico Božji ljubezni do nas. »On ni prizanesel lastnemu Sinu, temveč ga je dal za nas vse.« (Rim 8,32) Mati, ki je počelo življenja, kot Bog Stvarnik, daruje svojega sina, da odide služiti narodu. Takšno novost pa prinaša Jezus Kristus s svojim služenjem, ki »ni prišel, da bi mu stregli, ampak da bi stregel in dal svoje življenje v odkupnino za mnoge.« (Mr 10,45; Mt 20,28)

Sušnik v drugem delu črtice izraz judovski tempelj spremeni v »tempelj domovine«. Domovina kot tempelj namreč predstavlja sveti kraj, kjer se ljudje žrtvujejo oziroma darujejo za svoj narod. Matere so svoje sinove morale darovati domovini, da so se lahko skupaj borili za preživetje naroda. Kot se daruje Kristus za vse človeštvo, se darujejo tudi sinovi za svojo domovino. Tako Sušnik pokaže na aktualnost motiva darovanja, ki se uresničuje po Jezusu Kristusu. Daruje se mati sama, darujejo se sinovi v templju

hvaležne domovine, kjer na koncu šteje samo ljubezen do lastnega naroda. In le ta nas lahko reši.

b) Nazaj!

Mati, ki daruje svojega otroka v dobro drugih, nosi podobo Marije, ki je darovala Jezusa za vse človeštvo. Motiv stiske in žalost mater ob odhodu in izgubi sinov najdemo tudi v drugih Sušnikovih delih. Marija je v njih postavljena kot vzor in ideal, h kateremu moramo stremeti in preseči svojo grešno človeško plat. To pa lahko dosežemo samo s pristno ljubeznijo, ki nam jo je prek Jezusa podaril Bog.

Takšen je tudi podlistek *Nazaj*, ki je bil objavljen leta 1917 v *Miru*. Razdeljen je na dva dela. V prvem delu nam prikaže revščino, žalost in obup družine, ki je ostala brez sina. Sušnik s pridevniki ustvari kontrast med revščino in krutostjo vojne, ki je zahtevala žrtve ter ljubeznijo in toplino družine, ki je našla uteho v veri. »Revna kočica, trdo življenje, zgubano lice in trda delavska roka očeta, umazan in trd obraz, trde oči« – predstavljajo realnost življenja in tragiko vojne v tistih časih. Ljudje so morali trdo delati, če so želeli preživeti svojo družino. »Delo in skrb jima je utisnila oster pečat na lica; trdo je bilo njuno življenje, brez solnca, brez žarkov.« Solze spremljajo očeta in mater ter mlado hčerkico, ki sprašuje, kje je njen brat. V vso to žalost pa se vmeša zvon v župnijski cerkvi. Kot znamenje utehe in spomina na edino, kar jim v tem trenutkih preostane – molitve. Tu pa Sušnik spremeni tudi pridevnike, ki postanejo mehki in nežni ter z njimi omili situacijo – »zvon lije v tihih melodijah sanjave zvoke po dolini«. Tudi omenjena ljubezen med staršema pomirja in daje upanje. »Na klopi sedita mož in žena, roko v roki – morda prvič po dolgih letih v lepi vzajemnosti. ... In žalost ju je spet združila.« Mati je tudi prva, ki vstane in začne moliti – »in vsi so molili za sina, brata v tujini.« Pobuda je torej materina, ona združuje družino in vleče voz naprej. Znova lahko opazimo svetopisemsko ozadje – Marija, mati, ki se prepusti in zaupa Bogu, kot potrjujejo že besede v črtici *Darovanje*: »Zgodi se tvoja volja ...«, ki se tukaj izkažejo v popolnosti.

V drugem delu nam Sušnik pokaže doživljanje sina, mladega praporščaka, ki sedi v kupeju na vlaku in obuja spomine. Z otožnim pogledom opazuje goro Peco, planine,

polja in travnike ter visok zvonik domače cerkve, kjer mu pogled obstane. Domotožje, ki veje iz tega opisa, Sušnik še bolj poudari z glagolom »božali« oziroma ljubkovali so njegovi pogledi »pota, ki so se vila po gričih ter med polji in so bila duši – maj«. Kako močna prisposoba pomladi v srcu, ljubezni, ki jo je čutil do domovine. Vendar se čas ne ustavlja. Trenutki hitijo naprej, pojavi se tudi metafora za vlak – železni voz, ki z vso silo vleče naprej. Nazaj se ni več moč vrniti. Fant misli samo na uro slovesa. Spominja se materinega blagoslova, očetovega nemega pogleda in ihtečih sester. Srca, kot simbol življenja, bivanja, optimizma, pa zatrepetajo, bojijo se namreč prihodnosti. Zaveda se možne bližajoče smrti. »In umirala mu je duša pod težo spominov, tako krasnih in lepih in – minulih. Vlegel bi se in bi umrl!« Ko se že skoraj preda brezupnim mislim, zasliši zvon, ki zazvoni večerni »ave«. Vzdušje se spremeni, kar potrjuje tudi s pridevnikoma »poletni« zrak, torej svež, optimističen, ter »nebeška« pesem, ki potrjuje njegovo religiozno doživetje. »In vzdignil se je in se pokrižal in molil v bridki bolesti...« Vzdigniti pa pomeni postaviti se višje, nad sebe in se ozreti navzgor, se premakniti iz človeškega obzorja do Božjega. Tukaj se spomni odrešitve, ki je možna po veri v Boga. Ta vera mu daje moč in ga preko molitve poveže z družino.

Tako je tudi Franc Sušnik moral od doma, od svoje ljube matere in domovine Koroške, ki jo je tako zelo ljubil. Avtobiografskih prvin zatorej v črticah ne gre zanemarjati. V vojsko je bil mobiliziran 10. maja 1916. Materi je poslal kartico, iz katere je razvidna močna ljubezen do nje.

»Mamica moja, vse, kar sem doma pustil, tudi ta rujave čevlje, morate Vi doma porabiti! Tudi rucksack in hlače, vse, pač vse. Mama, odpustite mi vse, o moja jedina zlata mama, mama. Poka mi srce, ker me sili v Vaš objem, moja mama! Pišite!« (Sušnik 1994, 39).

c) **H kapelici**

V *Miru* je bil leta 1916 objavljen podlistek z naslovom *H kapelici*. Sušnik v uvodu opiše pot, ki vodi s Fare proti Brinjevi gori. Z barvnim pridevnikom »zeleni travniki« nas popelje v pomladni ali poletni čas, smreke in bori pa simbolizirajo večnost. Ta »pot ljubečih in trpečih« vodi do kapelice na vrhu. »Tja zahajajo duše, ljubeče in trpeče,

prosit pomoči ali molit za tolažbo.« Pisatelj se spominja časov, ki so minili, saj v pretekliku podaja glagol »ljubil sem«, za njim pa je zamolk, s katerim ponazarja nedorečenost in minljivost. Mladostni ogenj je tlel v njem in drevesa so se klanjala tej ljubezni.

V naslednjem odstavku pa naletimo na nasprotje. Tokrat uporabi glagol v sedanjiku – »trpim«, za njim pa spet zamolk. Njegovo srce je ranjeno, ne stopa več z mladostno energijo, glavo ima sklonjeno, smreke in bori pa kot vsa leta stojijo pokončno. Na poti sreča kmečko ženo, ki ji že z obraza razbere trpljenje – »motne in turobne oči, zgubano lice, sivi lasje«. Huda je njena boleost, saj z glagolom premikanja »lezla navkreber« opisuje gibanje s težavo. Sušnik v naslednjih vrsticah znova izkaže spoštovanje do mater, ki so darovale svoje sinove za rešitev naroda. Darovati pomeni služiti svoji domovini. »Globoko usmiljenje in sočustvovanje sem čutil do revne starke ...« Hotel je ublažiti, vzeti nase bolečino te ženske, matere, ki je izgubila sina. »Videl sem vso veliko ljubezen in brezmejno boleost ... in duša mi je poljubila njeno zlato materinsko srce.« Zlato je tradicionalni simbol dragocenega in predstavlja popolnost, tako tudi Sušnik opiše materinsko srce – popolno in najdražje. Ženi, ki je sama hodila v hrib, brez moči, se pridruži Sušnik, stopi ji ob stran, ji nameni besedo in z njo potuje kvišku. Biti moraš torej znotraj odnosa, se približati človeku, ga poslušati, da ga lahko v polnosti spoznaš in mu pomagaš, kot pravi evangelist Marko »da bi bili z njim« (Mr 3,14). Ko na vrhu skupaj molita se uresničuje tudi Jezusova beseda:

»Resnično povem vam tudi: Če sta dva izmed vas na zemlji soglasna v kateri koli prošnji, ju bo uslišal moj Oče, ki je v nebesih. Kjer sta namreč dva ali so trije zbrani v mojem imenu, tam sem sredi med njimi.« (Mt 18,19-20)

Konec je enak kot pri črticah *Darovanje* in *Nazaj*. Usmerjen je kvišku, proti Bogu. Sušnik skupaj z ženico na vrhu Brinjeve gore moli pri kapelici, »molitev ljubečih in trpečih...«. Znova uporabi retorično figuro, ki se pogosto pojavlja v njegovih delih – zamolk. Zaključi s šumenjem smrek, ki pojejo žalostinke in krokanjem vran. Bralca s končnim zamolkom spet pusti v pričakovanju.

3.2.3 *Motivi pri opisu Kristusovega trpljenja*

Srčika prvega krščanskega oznanila je bila kateheza o Jezusovem trpljenju, smrti in vstajenju. Trpljenje je najbolj natančno in najbolj obsežno opisano obdobje Jezusovega življenja, ki ga opisujejo vsi evangelisti (Mr 14-15; Mt 26-27; Lk 22-23; Jn 18-19). Naravnost na trpljenje je vidna skozi celoten evangelij, posebej pa se pokaže v treh napovedih trpljenja, smrti in vstajenja (Mt 16,21; 17,22-23; 20,17-19 ter vzporedna mesta pri Marku in Luku). Jezus to oznani svojim učencem, oni pa ne vedo, kako bi se odzvali. Identiteta Božjega Sina in njegovo poslanstvo se v polnosti razodeneta šele ob njegovi smrti na križu in vstajenju. Jezusova smrt pa je del odrešenjskega načrta in že vse od rojstva visi nad njim (Mt 2,16). (Matjaž 2007, 111) Tudi Sušnik v delu *Božične misli* (1919) omenja »Herodeže«, ki bodo skušali uničiti slovansko svobodo in Slovence spet podjarmiti.

Motiv keliha/čāše

Čāša, hebrejsko *khōs*, grško *potērion*, se v Svetem pismu pogosto uporablja. Kelih ali čāša kot posoda za pitje je v Stari zavezi povezana s pashalnim obedom, pri katerem so Judje izpili štiri čāše. Metaforičen pomen čāše pa je bolj razvejan. V antičnem svetu je predstavljala prijateljstvo, sprejemanje in združevanje, na Daljnem vzhodu pa je pitje iz iste čāše del svatbenega obreda še danes. Simbolika keliha v Bibliji pa temelji na človekovi usodi, ki jo sprejmemo iz rok kot kelih, ki nam je podarjen. (Chevalier in Gheerbrant 2006, 80–81) Tako jo v Svetem pismu najdemo kot čāšo srda ali kot čāšo trpljenja. Lahko pomeni blagoslov – tekočina življenja ali prekletstvo – tekočina, ki pelje v pijančevanje ali celo v smrt. Bibličnim pisateljem predstavlja tudi simbol vseh Božjih dobrin – ljubezni, udobja, moči in prijateljstva (Ps 16,5; Ps 116,13; 1 Kor 10,16). (Ryken et al. 1998, 186)

V Stari zavezi je kelih uporabljen metaforično kot simbol Božje sodbe proti grehu. Bog s čāšo Božjega srda, ki je napolnjena z vinom njegove jeze, kaznuje zlobne in uporne ljudi tako, da jih upijani (Iz 51,17; Jer 25,15-16; Ezk 23,31-34). To je kazen za pregrehe proti Božji volji. Pijanost se zdi blaga podoba Božje jeze v primerjavi z grozotami vojne, naravnimi katastrofami in boleznimi. V Jeremiji 25,27 Bog govori narodom:

»Pijte, opijanite se in bljuvajte. Padite, da ne vstanete več, pred mečem, ki ga pošljem med vas.« (1998, 186) Ko Bog čašo srda ponudi po preroku, pomeni, da gre za obsodbo greha, pitje iz te čaše pa je sprejetje kazni za storjeno. V Novi zavezi se ta čaša pojavi v knjigi Razodetja, kjer je postavljena v roko vlačuge, ki predstavlja antični Rim (Raz 17,4). Predstavlja znamenje, da bodo vsi, ki bodo pili iz čaše Božje jeze, deležni kazni.

Čaša trpljenja se največkrat pojavi v Novi zavezi. Pri zadnji večerji so Jezus in učenci praznovali pasho. Skladno z judovskimi običaji so izpili štiri čaše vina. Jezus je med pashalno večerjo postavil zakrament evharistije. Nad čašo se je zahvalil (Mt 26,27; Mr 14,23), izgovoril besede postavitve in jo podal učencem. Tako s kelihom preroško napove svojo smrt in vstajenje. Čaša pri zadnji večerji ponazarja Kristusovo žrtev, ki se bo po rokah apostolov ponavzočevala, da bi se njen spomin ohranil do konca časov. Ko Jezus popije kelih smrti, ponudi učencem kelih nove zaveze (Mt 26,27-29). Vsebino keliha opisujejo tri napovedi trpljenja, kelih sam pa ni izrecno omenjen. Jezus bo zapuščen, zasmehovan, prebičan in umorjen (Mr 10,34, Lk 9,22). Ta težka vsebina keliha se najbolj pokaže na vrtu Getsemani, kjer Jezusova raba besede kelih pomenljivo označuje grozečo smrt. Ko pravi: »Aba, oče [...] Daj, da gre ta kelih mimo mene, vendar ne, kar jaz hočem, ampak kar ti!« (Mr 14,36), spoznamo, da te besede kažejo na veliko tesnobo ter hkrati vdanost Bogu. Sprejetje keliha trpljenja je torej sprejetje Božje volje.

Motiv zapustitve in izdajstva

Zapustitev Jezusa v njegovem najhujšem trpljenju je ena izmed najbolj žalostnih točk v pripovedi trpljenja. Še toliko bolj nam seže k srcu, saj ga vedno zapustijo njegovi najbližji – učenci. Najbolj znan primer je Judova izdaja s poljubom na vrtu Getsemani (Mt 26,14-15; Mr 14,17-21). »Dejstvo, da ga je izdal eden izmed najožjih, ki jih je postavil, da bi bili z njim (Mr 3,14), je najbolj boleče in tragično dejstvo za učence in prvo Cerkev in nobeden evangelist to dejstvo ne izpusti.« (Matjaž 2007, 119) A tudi izdaje drugih učencev niso zanemarljive. Izraz tega je tudi spanje na vrtu Getsemani, medtem ko Jezus bije smrtni boj nad bližajočim trpljenjem (Mt 26,26-46; Mr 14,32-42; Lk 22,39-46), ter pobeg ob Jezusovi aretaciji (Mt 46,56; Mr 14,50-52). Tudi Petrova zatajitev, najprej pri Jezusovi napovedi zatajitve (Mt 26,30-35; Mr 14,26-31; Lk 22,31-

34; Jn 13,36-38) in potem še v dejanskem dogodku (Mt 26,69-75; Mr 14,26-31; Lk 22,31-34; Jn 13,36-38), poglobi Jezusovo bolečino. (Ryken et al. 1998, 627)

Prevladujoča podoba trpljenja je Jezusovo psihično in fizično trpljenje. Psihično trpljenje pa vrhunec doseže v osamljenosti na vrtu Getsemani (Mt 26, 36-41; Mr 14, 32-42; Lk 22, 39-46). Tukaj vidimo Jezusa v vsej njegovi osamljenosti, zapuščenosti in žalosti. (1998, 627) Med molitvijo pade na tla in prosi Očeta, da bi ta kelih šel mimo njega (Mr 14,36). Tako kot trikrat napove svoje trpljenje, se tudi trikrat vrne k učencem, ki jih vsakič najde speče. Tri pa predstavlja temeljno število, ki izraža tudi troedinega Boga. Številka tri pomeni tudi dokončnost, popolnost in pokaže na Jezusovo popolno zapuščenost. Po tretjem bujenju učencev se Jezus samoizroči (Mr 14,41), kar je posledica popolne pokorščine Bogu. Izročitev Sina je tudi izkaz Božje ljubezni do nas. Jezus sebe naziva Sin človekov, kar pomeni združenje dveh narav, človeške in božje ter predstavlja podobo za Jezusovo poslanstvo. Človeška plat v Jezusu pomeni biti zavržen in umreti. Privolitev Božji besedi pa podarja življenje. Tri napovedi trpljenja z rastočo razločnostjo naznanjajo Jezusovo usodo in nujnost trpljenja. Vrhunec dosežejo v verz, ki sledi tretji napovedi trpljenja in govori o služenju. »Saj tudi Sin človekov ni prišel, da bi mu stregli, ampak da bi stregel in dal svoje življenje v odkupnino za mnoge.« (Mr 10,45) Glagol »stregli« predstavlja torej novo podobo Sina človekovega.

Motiv križa

Beseda križ je bila v starem svetu sinonim za križanje. Križanje kot način usmrtnice se je najprej pojavilo pri Perzijcih, kasneje pa ga je prevzel Aleksander Veliki. Križanje so posvojili tudi Rimljani, ukinil pa ga je Konstantin. V Stari zavezi je bila oseba, obešena na drevo, javni prikaz Božjega prekletstva (5 Mz 21,22-23). V 1. stol. po Kristusu je bilo križanje ena najstrožjih oblik svarila proti vstajenju ali politični agitaciji v rimskih provincah. Pred križanjem je bilo bičanje, žrtev na križu pa je bila razgaljena in zasmehovana. (Ryken et al. 1998, 184)

Pavel v Prvem pismu Korinčanom predstavi križ kot osnovni kriterij spoznavanja Boga, kot ločnico med človeško in Božjo logiko. Nasproti človeški modrosti postavi Božjo norost, ki se je razodela v Kristusovem križu. Nasproti malikovanju telesa pa njegovo

svetost, ki mu jo podarja Bog. Telo je namreč usmerjeno v življenje in darovanje, ne v potrošnjo. S tem Pavel vzpostavi nov pogled na človeka in življenje ter začrta novo etiko. (Matjaž 2015b, 29)

Pavel v odlomku 1 Kor 18-25 podaja ključ za branje celotnega pisma. Korinčani so razpeti med Pavlovim oznanilom o Božji modrosti in bogato ponudbo moči, modrosti in blišča, ki jim jo daje njihovo okolje. Odločiti se morajo med modrostjo sveta in norostjo križa. Obstajata namreč dva načina oznanjevanja. Eden je zgolj z modrostjo besede, kot to počnejo pridigarji in filozofi, drugi pa je z besedo križa – načinom razmišljanja, ki izhaja iz logike križa in zavesti o človekovi nepopolnosti. Modra beseda sama ne more nagovoriti k spremembi. To lahko naredi samo beseda, ki prihaja iz resnice. Ta beseda se je udejanjila v Kristusu in njegovem križu. Za besedo o križu (1 Kor 1,18) pa stoji Bog, ki je v Kristusu pokazal, da je do konca zvest in pravičen. (Matjaž 2015b, 36–37)

Obstajata samo dve vrsti ljudi: tisti, ki so na poti pogubljenja in tisti, ki so na poti odrešenja. Sprejetje križa, ki lahko iz norosti postane Božja moč, je odločilni kriterij ločitve. Tako želi Pavel poslušalcem olajšati odločitev, da bi sprejeli križ, ki kljub videzu norosti zagotavlja življenje in moč. »Če Pavel torej svoje pismo začne z besedo o križu, ga s križem ne bo končal, ker cilj človekovega življenja ni križ, temveč odrešeno in polno – novo življenje. Se pa v križu skriva tisto, kar se razodeva v vstajenju – to je Božja popolna in dokončna ljubezen do človeka.« (Matjaž 2015b, 38)

Za Pavla je torej križ odkritje Božje moči in modrosti. Dramatično označuje vseobsegajočo spravo, premošča praznino med človeštvom in Bogom (Kol 2,14), prelamlja oviro med Judom in poganom (Ef 2,16) in obnavlja celo stvarstvo (Kol 1,20). Podobni poudarki o učinkih križa so opisani še v Heb 12,2 in 1 Pt 2,24. (Ryken et al. 1998, 184)

3.2.3.1 Motivi trpljenja pri Sušniku

Motive trpljenja je Sušnik uporabil, da bi upodobil trpljenje domovine, ki jo izdaja lastni narod – tisti, ki bi jo morali najbolj ljubiti. Ti biblični motivi zapuščenosti, keliha

in križa v sebi skrivajo močno žalost in samoto, ki je spremljala Jezusa v njegovem trpljenju. Trpljenje domovine tako postavi v odrešenjski koncept, motivi pa dobijo globlji pomen.

a) »Do dna moraš kelih ti grenki izpiti«

Sušnik trpljenje svoje domovine Slovenije napove v pesmi *Slovenija*, objavljeni v številki 2 revije *Vzbudi se, Sloven*. Pesem je sestavljena iz treh kitic, ki imajo po štiri verze. V prvi kitici omenja mater Slovenijo, ki je zavita v žalno obleko, saj je izgubila tisoče svojih sinov. Žalna obleka je znamenje globoke bolečine, ki ponazarja izgubo. Nadaljuje z omembo grobov vseh junakov, ki ležijo na tujem. Tuje pomeni nevarno in nepričakovano, medtem ko domače ponuja varnost in toplino. V tretji kitici pa je vrh pesmi, saj mater Slovenijo primerja s Kristusom. Pribita mora biti na križ, da se bo izkazala njena identiteta in vrednost. Z motivom križa Sušnik spomni na nujnost trpljenja, ki bo prineslo odrešitev vsem. Mati Slovenija bo morala do dna izpiti grenki kelih (Mr 10,39). Motiv keliha predstavlja usodo, ki bo doletela domovino in nič ji ne bo prizaneseno. Mnogo žrtev je in bo še morala dati. Pridevnik grenko pa še bolj poudari trpljenje, ki ga bo morala država pretrpeti.

Ponavlja se besedna zveza »Mati Slovenija«, ki predstavlja Sušnikov ideal. To, da svojo domovino primerja z materjo, dokazuje Sušnikovo ljubezen do domovine.

»Ne vem, koliko stotin milijonov je žensk na svetu. Ena edina je mati in nikdar nobena več. [...] Ker ti edina si zvesta, mati.« (Sušnik 1926, 41)

b) »Za narod se je žrtvoval«

Sušnik motiv žrtvovanja aktualizira že v pesmi *Slovenija*, nadgradi pa ga v črtici *Žrtvi*, ki je bila objavljena v 7. številki revije *Vzbudi se, Sloven*. Črtico pričinja z opisom pomladi, ko vse cveti in brsti. A pomenljiv znak v tem fragmentu o pomladnem prebujanju narave predstavljajo zamolki, ki so izraženi s tropičjem. S tem Sušnik poudarja neizrečenost in nakazuje na nedokončanost. Nadalje opiše nedolžno ljubezen, ki se poraja med fantom in dekletom. Tako kot se prebuja pomlad, se prebuja tudi

ljubezen. V vsej tej sreči fant zagleda krvavo nebo, ki predstavlja grozote in napoveduje trpljenje.

S tem opisom ljubezni med mladima poudari kontrast drugega dela pripovedi, ko se Janez na železniški postaji poslavlja od Micke. Osebi dobita tudi imeni, s tem pa se še bolj dotakne bralca. Starec v cerkvi ljudem govori o tem, da Bog hoče žrtve, ker so njihovi grehi preveliki. S tem lahko povežemo motiv darovanja v Stari zavezi, ki je bil izraz spoštovanja in zahvale Gospodu ali daritve za greh (Jer 46,10). Micka se želi prostovoljno žrtvovati, saj je njen ljubljene Janez v boju umrl. Prostovoljno sta se žrtvovala za narod, kot Jezus, ki se je samoizročil iz ljubezni do naroda. »Za narod se je žrtvoval« pravi pripovedovalec o Janezu in ga naziva z junakom. Žrtvovati se za nekoga, je bilo prvenstvo Jezusa, ki je sebe žrtvoval, da bi odrešil nas. Tako sta se tudi Micka in Janez iz ljubezni do svojega naroda prostovoljno odločila za trpljenje in smrt. Pred sebe sta postavila narod. Na njunem grobu sta vzkllili dve vrtnici, simbol njune ljubezni. A ko pride zima vrtnici uveneta, ljubezen slovenskih src do naroda pa še vedno živi. Sušnik v črticah *Darovanje*, *Nazaj* in *H kapelici* obravnava motiv darovanja, v tej črtici pa se motiv darovanja spremeni v motiv žrtvovanja.

c) **Vzbudi se, Sloven!**

Sušnik v rokopisnem listu *Vzbudi se, Sloven* z objavami treh črtic z naslovom *Vzbudi se, Sloven* stopnjuje napetost, njegovo trpljenje pa se iz prispevka v prispevek povečuje. Motiv zapustitve predstavlja vrh in glavno sporočilo črtic. Trikrat torej pozove svoje sodelavce pri listu, naj se zbudijo in naredijo nekaj za svoj narod. Od njih želi prispevke, s katerimi bi utrjevali svojo materinščino. Tako kot Jezus trikrat napove svoje trpljenje in trikrat budi apostole na Oljski gori, naj bodo budni in molijo z njim. Tudi Sušnikovi sodelavci so zapustili domovino kot učenci Jezusa.

Prva črtica je bila objavljena v 1. številki leta 1915. Uvodna črtica z naslovom *Vzbudi se, Sloven!* predstavlja nekakšno programsko besedilo. Sušnik v njej daje navodila dopisovalcem, kako in o čem naj pišejo v list. Slovenski narod je bil predolgo vklenjen v okove, sedaj pa vzhaja njegovo sonce svobode in ljudje se zvesto bojujejo zanj. Prihaja svoboda za slovenski narod, zato mora vsak narediti tisto, kar najbolje zna.

V drugi črtici z istoimenskim naslovom, objavljeni v 2. številki leta 1915, Sušnik zopet vzpodbuja in graja svoje sodelavce pri listu. Poudarja, da so prispevki bistvo lista, saj s tem spodbujajo in vzdržujejo izobrazbo naroda. Poziva jih, naj ne iščejo izgovorov in začnejo pisati. Izpostavi izgovor: »Nisem zmiraj razpoložen za take reči!« A Sušnik jih pri tem opozarja, da se morajo iz ljubezni do svojega naroda premagati in kaj napisati, saj s tem krepijo tudi svoj značaj.

Leta 1915 v 3. številki lista pa je Sušnik objavil še tretjo črtico z naslovom *Vzbudi se že vendar!*. V naslovu je dodan tudi klicaj, ki vzbuja poziv in ukaz. Sušnikov prvi stavek je »Naj bo to zadnji opomin!«. Stanje je resno, saj jih je moral že tretjič opomniti. Kot smo že zgoraj omenili, številka tri predstavlja izpolnjenost. Sušnik opozarja sodelavce, da se vse giblje, le oni spijo. Razočaran je nad njimi, ki so »narodova bodočnost« in »njegov up«. Prvi odstavek je tako zaznamovan s klicaji, ki pozivajo pisce. Sušnik jih graja, ker se ne zanimajo za svoj narod, ki bije boj za obstanek. Spet se pojavi število tri, ko pravi: »Gorje! – Trikrat gorje!« Nagovarja jih, naj ne zanemarjajo svoje materinščine. Naziva jih kot »narodov up«, ki spi, namesto da bi se bojeval. Mirno gledajo, kako tujci pojejo mrtvaško pesem za slovenskim narodom. Pisce v navalu jeze in razočaranja imenuje tudi »narodovi grobokopi« in »izdajalci«. Namesto tega bi morali biti namenjeni za narodovo vstajenje. Globoka žalost in trpljenje prevevata ta del pripovedi. Motiv Judove izdaje, pobega učencev in Petrove zatajitve se vzporeja z nezvestimi Sušnikovimi sodelavci, ki bodo zapustili svoj narod in domovino.

V nadaljevanju opominja, da ta list že tretjič kroži med njimi, da bi jih zbudil. Vrh pripovedi ponazarja primerjava z Jezusom, ki je trikrat budil apostole na Oljski gori in jih »prosil, naj bedijo in molijo z njim, a – spali so«. Pove, da so učenci Gospoda zapustili v največjem trpljenju, eden pa ga je tudi izdal. Tako se nasloni na motiv Jezusove osamljenosti in zapuščenosti na Oljski gori (Mr 14,32-42; Mt 26,36-46; Lk 22,40-46). A na tem mestu tudi opozarja dopisovalce, da če so bili apostolom enaki v grehu, naj jim bodo tudi v pokori. Če so do zdaj spali, naj se zdaj še toliko bolj borijo za svoj narod. In spet sledi poziv: »Vzdramite se!«

č) »o vzbudi tudi moj narod, moj toli ljubljeni narod!«

V črtici *Pri božjem grobu* objavljeni v *Miru* leta 1916 pa Sušnik svoje breme zapuščenosti nasloni na križanega Jezusa in ga prosi naj vzbudi njegov narod. Tako kot je budil svoje učence, naj vzbudi še naš narod. V tem aktualnem dogajanju se uresničuje odrešenjska zgodovina. Sušnik opisuje hladno in temno noč, razsvetljen je le božji grob. V njem leži Kristusovo telo, na licu pa ima miren in blag izraz. Verniki po kolenih hodijo okoli groba, sam pa moli pred njim. Kristusa prosi, da ob vstajenju zbudi tudi njegov narod. Ponovijo se besede iz uvodne črtice *Vzbudi se, Sloven.* »Topovi ga budijo ... Njegov dan se bliža. O vzbudi ga!« Prošnja je podkrepljena tudi z retoričnimi figurami, zamolki in nagovori, da bralec še bolj začuti to bolečino. Sušnik želi, da Kristus, zmagovalec smrti in greha, stre zlobo, ki povzroča neenotnost naroda in vse vzame pod svoje okrilje, da bodo hodili z njim, ki je kralj miru.

4. DOMOVINA – Z BOGOM ZA NAROD

»V mladem jutru tonejo v daljo spomini in trpke podobe preteklosti ugašajo v novi zarji. Eno pa ne ugasne nikoli, če je zatlalo: zvestoba in ljubezen domačemu kraju.« (Sušnik 1968, 35)

Bog je vse od stvarjenja sveta (1 Mz 1,1-2,3) do največjega dejanja ljubezni, ko je dal svojega sina za odrešenje človeštva, kazal svojo ljubezen do človeka. Preroki so božjo ljubezen prikazovali kot ljubezen očeta do sina (Oz 11), matere do dojenčka (Iz 49,15) in moža do žene (Jer 2,2). Zato je prva zapoved ljubezni vseobsegajoča (5 Mz 6,4). A v Stari zavezi so le začetki razumevanja te ljubezni, ki se v polnosti uresniči v Novi zavezi. Bog je v Jezusu svojo ljubezen dokončno potrdil in podaril (Rim 8,39). Po Kristusu je Božja ljubezen prešla na vse ljudi. Razodela se je v Jezusovem razdajanju drugim (Mr 10,45) in smrti (Rim 5,8) ter vstajenju (1 Kor 15,20-28). Edina kristjanova pot pa je ljubezen (1 Kor 13). Zaradi božje ljubezni je božje ljudstvo nastalo in obstalo, tako tudi slovenski narod in domovina lahko nastaneta samo iz ljubezni ljudi. Sušnik zgodovino naroda postavlja v kontekst odrešenjske zgodovine in s tem osmišlja dogodke ter jih postavlja v horizont. Vrednota naroda je presežna, saj narod pomeni trajnost in presega osebo.

Tema, ki je skupna vsem prej obravnavanim motivom, je ljubezen in zvestoba do naroda in domovine. Preko oznanjenja in rojstva do darovanja v templju, kjer mati žrtvuje sina iz ljubezni do svojega naroda, do naroda, ki spi in končno do domovine, ki mora v svojem trpljenju izpiti grenki kelih in biti pribita na križ kot Jezus. Tempelj domovine, ki ga Sušnik omenja v črtici *Darovanje*, pomeni namreč sveti kraj, kjer ljudje žrtvujejo sebe in svoje bližnje ter se darujejo za višje dobro.

Sušnik se je s temi motivi približal bralcem tudi na osebni ravni. Ker je bil veren kristjan, je bila Biblija del njegove družinske zgodovine. Poznal je pomen bibličnih motivov, ki jih je tako lahko aktualiziral. Z motivi je želel dogodkom dati globljo vrednost, svoje misli pa je tudi lažje ponazoril. Slovensko podeželje je takrat prevevala verska miselnost, duhovniki pa so pomembno krojili razvoj narodne zavednosti. Posebej

se je to občutilo na mejnih območjih Koroške in Primorske. Tudi Sušnikovi dobri prijatelji so izhajali iz duhovniških krogov, npr. gimnazijski sošolec Rudolf Blüml (sodelavec pri rokopisnem listu *Vzbudi se, Sloven*), prefekt iz Marijanišča dr. Gregorij Rožman, Ksaver Meško, Pavle Zablatnik in drugi. Duhovniki so tako bili tudi učitelji, ki so Sveto pismo prenesli v kmetov in delavčev vsakdanjik. S številnimi prevodi se je dodobra usidralo v slovenski narod, začeniši z Dalmatinovo Biblijo. Tako je vera spremljala tudi njegov pogled na slovenski narod. S svetopisemskimi motivi je Slovincem želel dvigniti narodno zavest ter se s tem približati tudi preprostim ljudem.

»Dr. Franca Sušnika sem spoštoval tudi zato, ker je ostal to, kar je vse od otroštva in mladosti naprej – kristjan, ne glede na zunanje razmere. Svojo vero je živel, ob nedeljah je hodil javno k maši, svojo moč je črpal iz vere, posebno še, ko je bil v hudi stiski. [...] Njegova vera ni bila nekaj zunanjega, pognala je korenine, spadala je k bistvu njegove klene osebnosti, dopolnjevala je njegov usklajen značaj.« (Janežič 2009, 146–147)

Sušnik iz Svetega pisma jemlje posamezne fragmente, s katerimi predstavlja določene vidike pogleda na svet. Z motivi pove vse, kar želi povedati na ljudem razumljiv način. Biblični motivi so tako potrditev odrešenjskega dogajanja. Sveto pismo namreč ni samo literarno delo, temveč božje razodetje, ki odkriva skrivnosti in smisel tako posameznika kot človeštva. Motivi s sabo nosijo celotno zgodovino narodov ter se na enak način kažejo tudi v sedanjosti. Kristusovi so namreč časi in vekovi, on je središče odrešenjske zgodovine. »Gospod je cilj človeške zgodovine, točka, v katero se stekajo vsa hrepenenja zgodovine in civilizacije, središče človeškega rodu, veselje vseh src in izpolnitev vseh njihovih teženj.« (CS 45)

4.1 Sušnikova ljubezen do naroda in domovine

Takole je Mitja Šipek povzel življenjsko delo dr. Franca Sušnika:

»Najdemo ga v vsaki podobi, v vsakem obrazu domovine, kako ga miluje in neguje z ljubeznijo, kot da boža lice nebogljenemu otroku. Predolgo bi bilo naštevanje. Kar je bilo storjeno, je ohranjeno spominu, sadovi njegovega dela pa so tako mnogoteri, da so se zlili v eno samo harmonijo – v besedi domovina.« (Šipek 1968, 3)

Rokopisni list *Vzbudi se, Sloven* nosi podnaslov *Z Bogom za narod*. V teh Sušnikovih prispevkih in prispevkih v *Miru* smo našli največ bibličnih motivov, ki izpričujejo ljubezen do naroda in domovine. Domovinska tematika pa pri Sušniku najbolj izstopa, saj je bil življenjsko zaznamovan z dogodki, ki so prevevali Koroško in slovenski narod na začetku 20. stoletja. Poleg že obravnavanih del v revijah *Vzbudi se, Sloven* in *Mir*, so tudi ostali njegovi prispevki v teh revijah nakazovali na tragiko vojne in domotožje (*Cvetna nedelja, Beda, Materina slika, Odšli ste, Pepelnica, Pri kapelici, Sličice, Videl sem*). V njih avtor opisuje usodo naroda, ki trpi izgube svojih ljudi ter se sooča z žalostjo.

Tudi iz njegovih pisem ženi Tončki je razvidna ljubezen do domovine in matere. V pismu Tončki 2. januarja 1926 omenja, da bo napisal povest, v kateri bo opisal vso hrepenenje za domom, za materjo in za njo, njegovo ljubeznijo. Povest bo tako prerasla v pesem vaškega občestva in višje do pesmi o domovini in ljubezni do nje. In če se mu posreči ta načrt, to ne bo več povest, temveč roman, ki bi mu dal naslov *Dom* ali *Mati*. Roman bi imel tri dele, in sicer 1. Žena, 2. Vas in 3. Domovina. Središče vsega tega pa bi bila mati: tista, ki privede sina s tujih cest na domačo zemljo; tista, ki živi v ženi; »mati, ki je domovina. V vsem bi bila svečena mati – toda v vsem bi bil svečen Bog: mati, ki je vtelešeni Bog, žena – Ti, ki si vtelešeni Bog, domovina, ki je Bog; če ne Bog pa odsev njegov.« (Sušnik 1994, 95)

Sušnik pa se je odlikoval tudi po svojih znamenitih govorih, kjer je večkrat razmišljal o zgodovini naroda, narodni zavesti in vseh ljudeh, ki so bili zaslužni za narodov vzpon in njegovo osvoboditev (*Ob spominu na Koroško – Govor na Einspielerjevem večeru Jugoslovanske matice v Mariboru 1926; Mati – Govor na proslavi materinskega dne v Mariboru 1926; Duhovne osnove naše narodne kulture – Govor na evharističnem kongresu lavantinske škofije 1934; Slavnostna beseda dr. Franca Sušnika na Slomškovi proslavi v Mariboru – Govor na Slomškovi proslavi v Mariboru 1935; O narodni zavednosti – Govor gasilcem na tečaju 1938; Slovenska knjiga – Govor na prireditvi Krščanske kulturne zveze v Celovcu 1972*). V govorih tako odseva njegova misel, ki je vseskozi prepojena z mislijo na domovino, ljubeznijo do naroda in maternega jezika.

Leta 1934 je bil v Mariboru evharistični kongres za lavantinsko škofijo. Slovensko katolištvo je takrat klasificiralo tri glavne stanove, ki jih je obravnaval tudi kongres, in sicer kmečkega, obrtniško-meščanskega in industrijsko-delavskega. Versko-prosvetni oddelek, katerega član je bil Franc Sušnik, je sestavil načrt za stanovska predavanja na kongresu. Sušnik je bil edini laik med štirimi predavatelji, ki je predaval v odseku za izobražence. V predavanju z naslovom *Duhovne osnove naše narodne kulture*, je izpostavil štiri elemente, ki so opredeljevali slovenski narod, in sicer zemlja; krščanstvo; tuja, nemška civilizacija in Jugoslavija. (Hartman 1998, 74–75) Krščanstvo prepleta našega duha in nas od rojstva do smrti spremlja z obredi. To je dediščina, ki je nismo prejeli po spoznanju, temveč po vseh mučeniških prednikih, vzeli pa smo jo preveč lahkomišlno. »Najdražja dediščina, ki nas je storila narod, nam dala književnost, nam bila branič, da nas niso pomencali sovražni viharji.« (Sušnik 1994, 128)

O narodni zavednosti je predaval gasilcem na njihovem tečaju leta 1938. Govoril je o človeškem čutu skupnosti, saj človek raste najprej iz družine, nato fare, občine, naroda in države ter raste po njih za vse človeštvo. Jedro vsega tega pa predstavlja družina, iz katere rastemo za domovino. Gasilcem svetuje, naj bodo zvesti domačemu jeziku in domačim šegam. Narodna zavednost namreč obstaja v ljudeh, ki so s koreninami življenja zatakneni v domačem in iz njega živijo. Sušnik pa še posebej poudari: »Do koder segata slovenski očenaš in slovenska pesem, do tod sega tudi slovenski narod.« (Sušnik 1938, 31)

Njegovo zvestobo narodu in domovini je mogoče primerjati tudi z dedovo zvestobo zemlji. V pogovoru z Bogdanom Pogačnikom je na vprašanje o pravilih življenja odgovoril:

»To je pač vseh modrosti modrost. Dom mojega očeta je bil na Uršlji gori, najvišja, pa tudi najmanjša domačija; in je tudi prva padla grofu v roke. In sta potem babica in moj oče šla v dolino, kjer je vabila fužina. Ded, ta pa ni hotel v dolino. Ostal je na gori. [...] Rekel ni nič, zapisal ni nič, a mislim, da je molče povedal eno svojo veliko pravilo življenja: to je zvestoba, zvestoba tej njegovi gori. Pravila za življenje? Jih ne vem drugih. Sam bi mimo drugih to eno rad držal: zvestobo.« (Pogačnik 1998, 144)

Sušnik se je vse od otroštva preko burnih študijskih let in težkih preizkušenj med vojnoma trdno oklepal svojih domačih korenin. Tako mu je uspelo ohraniti to zvestobo, ki jo je opazil že pri dedu. V njegovem življenju pa je bila še ena stalnica. Vera v Boga, ki mu je tudi v najbolj težkih trenutkih prinašala upanje.

SKLEP

Dr. Franc Sušnik, velik literat, pedagog, bibliotekar, publicist, govornik in predvsem veren in pokončen kristjan, spada med najpomembnejše in najvidnejše graditelje kulture na Koroškem. S svojo veliko človeško, kulturno in duhovno širino je koroško kulturo postavil v sam vrh slovenske kulture. Skozi vsa leta je ostal zvest svojemu narodu in domovini. Njegova ustvarjalnost veje iz vseh njegovih literarnih del, zapisanih govorov in tudi pisem, ki jih je pošiljal ženi Tončki. Po njegovi zaslugi so na Koroškem zgradili gimnazijo in študijsko knjižnico, ki je danes osrednja območna knjižnica za Koroško.

Obdobje, v katerem je živel, je bilo polno pretresov in odločilnih trenutkov. Sušnik je doživel prvo svetovno vojno, plebiscit na Koroškem in nastanek nove države ter drugo svetovno vojno, ki jo je komaj preživel. Narodno zavest je bilo treba krepiti, saj so močnejše države na vsakem koraku kazale svojo premoč. A zaradi zavednosti takih ljudi, kot je bil Sušnik, smo Slovenci obdržali svojo domovino in slovenski jezik, ki nas povezuje v narod. Toda tudi on je potreboval moč, da se je bojeval z vsemi viharji, ki so mu prihajali na pot. Svoje upanje in uteho je iskal in našel v veri. Biblični motivi so tudi odsev njegove široke razgledanosti in globoke osebne vere. S tem uspe brati zgodovinske dogodke svojega naroda v luči odrešenjske zgodovine.

Že v Sušnikovih zgodnjih literarnih prispevkih je čutiti njegovo željo prebuditi slovensko narodno zavest in ostati zvest narodu in domači zemlji. Kot veren kristjan je s pomočjo Svetega pisma odkrival aktualne dogodke v luči odrešenjske zgodovine. Svoje literarno udejstvovanje je začel leta 1915 pri rokopisnem listu *Vzbudi se, Sloven*, ki je imel narodno-politični značaj. Namen lista je bil krepiti narodno zavest in slovenski jezik. Sušnik je nadaljeval z objavami podlistkov v glasilu *Mir*, ki so izkazovali tragiko vojne in položaj koroških Slovencev.

V jedru diplomskega dela sem se tako osredotočila na biblične motive in podrobneje analizirala motive rojstva, darovanja in trpljenja. Najprej sem razložila njihovo uporabo v Svetem pismu, nato pa analizirala še njihovo uporabo in pojavnost v Sušnikovih literarnih delih. Osredotočila sem se na njegova literarna dela, objavljena med obema

vojnama, predvsem v rokopisnem listu *Vzbudi se, Sloven* in glasilu *Mir*. Ugotovila sem, da imajo vsi ti literarni prispevki močno osebno noto, v njih pa se največkrat pojavljajo biblični motivi rojstva, darovanja in trpljenja. Sušnik je motiv rojstva vzporejal z rojstvom nove države, ki bo narodu prinesla svobodo in mir. Nadalje motiv Jezusovega darovanja v templju primerja z darovanjem slovenskih sinov za domovino. To daritev opravljajo vse matere, ki s tem žrtvujejo tudi sebe. Z motivom Kristusovega trpljenja pa Sušnik opominja na trpljenje, ki bo zadelo domovino. S tem tudi opozarja, da narod ne sme zapustiti domovine v teh težkih trenutkih. Pomembna je aktivnost vseh ljudi, ki morajo vsak po svojih močeh prispevati k temu boju za lastno državo in materin jezik, ki je najdragocenejša človekova identiteta. Ob koncu lahko torej potrdim, da se je teza, ki sem jo postavila na začetku, namreč da Franc Sušnik z uporabo bibličnih motivov na poseben način izraža svojo zvestobo narodu in domovini ter razmišlja o njej v luči odrešenjske zgodovine, potrdila.

Tekom raziskave sem ugotovila, da je veliko Sušnikovih literarnih del razkropljenih po revijah in časopisih, predvsem dela iz zgodnejšega obdobja ustvarjanja. Tako sem imela tudi sama veliko težav pri iskanju le-teh. Zanimiva za raziskavo bi bila tudi Sušnikova pisma, s katerimi bi dobili še jasnejši pogled v tisto obdobje. Gotovo bi lahko biblične motive iskali tudi v njegovih pismih in govorih, ki v sebi skrivajo bogato sporočilnost. Dobro bi bilo, če bi lahko ta zgodnejša dela zbrali in jim s tem dali še večjo veljavo.

Sušnik je biblične motive vzporejal s konkretnim dogajanjem in tako potrdil njihovo aktualnost. Ključno za prepoznavanje motiva je tudi njegovo ponavljanje, saj po Kristusu ni več razdelitve časa. V Svetem pismu je Bog stalno navzoč in ne obstaja prej ali potem. Resničen pomen nekega svetopisemskega teksta pa se pokaže šele v sedanosti. Tako tudi Sušnikova zapuščina z leti dobiva na svoji vrednosti in je dokaz, da ljubezen in zvestoba spreminjata svet.

POVZETEK

Dr. Franc Sušnik je bil velik domoljub, ki je skozi svojo življenjsko pot veliko prispeval h krepitvi narodne zavesti, ohranjanju maternega jezika in spodbujanju ljubezni do domovine.

Diplomsko delo se osredotoča na biblične motive v delih dr. Franca Sušnika. Sušnik jih največkrat razvija v literarnih delih, najpogosteje v obdobju med obema vojnama. Avtorica najprej analizira zgodovinsko okolje, ki je zaznamovalo Sušnikovo življenje in takratni čas. Usmeri se na obdobje narodnega preporoda v 19. stoletju, od revolucionarnega leta 1848, ustanovitve Mohorjeve družbe do plebiscita na Koroškem, ki je usodno zarezal med koroške ljudi. Opiše tudi razmere v Sušnikovem domačem kraju in vpliv mogočne prevaljske železarne na življenje domačinov. Avtorica nato v naslednjem poglavju predstavi življenje Franca Sušnika in na kratko povzame njegova najpomembnejše literarna dela.

V osrednjem delu se avtorica osredotoči na biblične motive in podrobneje analizira motive rojstva, darovanja in trpljenja. Najprej razloži njihovo uporabo v Svetem pismu, nato pa analizira še njihovo uporabo in pojavnost v Sušnikovih literarnih delih. Biblične motive nato tekom analize poveže v skupno temo. Ta tema pa je ljubezen do naroda in domovine. Sušnik z uporabo bibličnih motivov kaže svojo razgledanost in globoko osebno vero. Z njeno pomočjo pa uspe razpoznati zgodovinske dogodke svojega naroda v luči odrešenjske zgodovine. Tako avtorica tudi dokaže tezo, da Sušnik z uporabo bibličnih motivov, ki jih razvija v literarnih delih, izraža zvestobo narodu in domovini.

Avtorica v zadnjem poglavju z omembo ostalih Sušnikovih prispevkov, ki kažejo na njegovo močno povezanost z narodom in domovino, še enkrat dokaže, da je glavno vlogo v Sušnikovem življenju igrala ljubezen do naroda in domovine.

Ključne besede: dr. Franc Sušnik, narodni preporod, recepcija Svetega pisma, literarna dela, biblični motivi, domovina

ABSTRACT

Dr. Franc Sušnik was a great patriot. Through his whole life he did a lot to obtain national consciousness, his mother tongue and love of his own country.

The diploma work deals with biblical motifs in the literary work of dr. Franc Sušnik, mostly from the period between the Great Wars. It analyses the historical environment of the mentioned time and the life of dr. Sušnik. The period of national renaissance in 19th century, the revolutionary year 1848, the formation of Mohorjeva družba and the year of the plebiscite in Koroška, are the focus of the author's work. The plebiscite fatally cut into Carinthian people. It describes circumstances in Sušnik's own place and the influence of the great Iron and Steel works in Prevalje on the life of its own people. In the next chapter Sušnik's life and his most important literary work is presented.

The central part of the diploma work shows biblical motifs and detailed analysis of Birth, Offering and Suffering. The author explains the use of them in the Bible and their role in the literary work of dr. Sušnik. Biblical motifs are then united in common theme. This theme is love of the nation and home country. Sušnik showed his knowledge and his deep faith. With its help he knew historical events of his nation in regard of redemptional history. The diploma work proves the thesis that Sušnik shows his loyalty for his nation and homeland with the use of biblical motifs.

In the last chapter other literary work of dr. Sušnik is mentioned and shows deep connection with his own nation and his own country. The main role in the life of dr. Sušnik was the love of his own country and its people.

Key words: dr. Franc Sušnik, national renaissance, reception of the Bible, literary work, biblical motifs, homeland

REFERENCE

VIRI

- Radimirov [Franc Sušnik]. 1915. Vzbudi se, Sloven. *Vzbudi se, Sloven*, št. 1:2.
 - —. 1915. Slovenija. *Vzbudi se, Sloven*, št. 2:9.
 - —. 1915. Vzbudi se, Sloven. *Vzbudi se, Sloven*, št. 2:15.
 - —. 1915. Vzbudi se že vendar. *Vzbudi se, Sloven*, št. 3:18.
 - —. 1915. Svetonočne misli. *Vzbudi se, Sloven*, št. 6:54.
 - —. 1915. Sveta noč. *Vzbudi se, Sloven*, št. 6:55.
 - —. 1915. Prazni upi. *Vzbudi se, Sloven*, št. 6:55.
 - —. 1915. Srce, ne obupaj. *Vzbudi se, Sloven*, št. 6:56.
 - —. 1916. Žrtvi. *Vzbudi se, Sloven*, št. 7:61.
 - —. 1916. Darovanje. *Mir*, št. 5:17.
 - —. 1916. H kapelici. *Mir*, št. 16:61.
- Sušnik, Franc. 1916. Pri božjem grobu. *Mir*, št. 16:61.
 - —. 1917. Nazaj. *Mir*, št. 31:131.
 - —. 1919. Božične misli. *Mir*, št. 36:151.
 - —. 1926. Mati. *Naš dom*, str. 41.
 - —. 1929. *Prekmurski profili*. Maribor: Slovenska straža.
 - —. 1930. *Jugoslovanska književnost*. Maribor: Prosvetna zveza.
 - —. 1934. «Duhovne osnove naše narodne kulture.» V: *Evharistični kongres za lavantinsko škofijo v Mariboru v dneh 7. in 8. septembra 1934*, priredil pripravljalni odbor, 110–117. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
 - —. 1936. *Pregled svetovne literature*. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
 - —. 1938. O narodni zavednosti. (Predaval dr. Fr. Sušnik na tečaju gasilcev v Mariboru.). *Gasilec*, št. 2:25–32.
 - —. 1968. *In kaj so ljudje ko lesovi: koroški zapisi*. Ur. Marjan Kolar. Maribor: Obzorja.
- *Sveto pismo Stare in Nove zaveze*. Slovenski standardni prevod. 2003. Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.

- *Sveto pismo. Nova zaveza in Psalmi: jeruzalemska izdaja*. 2010. Ljubljana: Družina: Teološka fakulteta.

REFERENCE

- Brown, Rajmond Edward. 2008. *Uvod v Novo zavezo*. Celje: Društvo Mohorjeva družba: Celjska Mohorjeva družba.
- Chevalier , Jean, in Alain Gheerbrant. 2006. *Slovar simbolov: miti, sanje, liki, običaji, barve, števila*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Čepič, Zdenko, Ferdo Gestrin, Bogo Grafenauer, Primož Hainz, Marko Ivanič, Janko Jeri, Milica Kacin-Wohinz, Metod Mikuž, Dušan Nećak, Peter Petru, Jože Šorn, Jera Vodusek, Božidar Zakrajšek in Tone Zorn. 1979. *Zgodovina Slovencev*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Domej, Teodor. 2007. »Pod pritiskom dvojne nestrpnosti – ideologije in narodna gibanja na Koroškem pred ustanovitvijo Sodalitete.« V: *Južna Koroška in njena cerkvena podoba v 20. stoletju: Ob 100-letnici Sodalitete, združenja slovenskih duhovnikov na Koroškem (1906–2006)*, ur. Marija Vrečar, 27–85. Celovec: Mohorjeva.
- Grabner-Haider, Anton, in Jože Krašovec s sodelavci. 1984. *Biblični leksikon*. Celje: Mohorjeva družba.
- Hartman, Bruno. 1998. »Mariborska leta profesorja dr. Franca Sušnika.« V: *Dr. Franc Sušnik: (1898–1998): Zbornik ob stoletnici rojstva*, ur. Majda Kotnik-Verčko, 69–90. Ravne na Koroškem: Voranc.
- – –. 2009. »Dr. Franc Sušnik v Mariboru.« V: *Življenje in delo dr. Franca Sušnika: Zbornik predavanj, 11. Sušnikovi dnevi*, ur. Jožko Kert, 99–107. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.
- Inzko, Valentin, Marijan Smolik in Branko Marušič. 1996. *Družba sv. Mohorja: Celovška, Celjska in Goriška Mohorjeva v slovenskem kulturnem prostoru: (1851–1995)*. Celje; Celovec; Gorica: Mohorjeva družba.
- Inzko, Valentin. 1998. »Franc Sušnik in Koroška.« V: *Dr. Franc Sušnik: (1898–1998): Zbornik ob stoletnici rojstva*, ur. Majda Kotnik-Verčko, 109–115. Ravne na Koroškem: Voranc.

- Janežič, Stanko. 2009. »Prof. dr. Stanko Janežič o dr. Francu Sušniku.« V: *Življenje in delo dr. Franca Sušnika: Zbornik predavanj, 11. Sušnikovi dnevi*, ur. Jožko Kert, 143–148. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.
- Juhant, Janez. 1991. »Versko in cerkveno življenje v dobi dozorevanja slovenskega naroda (idejno-politični tokovi in socialna dejavnost).« V: *Zgodovina Cerkev na Slovenskem*, ur. Metod Benedik, 195–234. Celje: Mohorjeva družba.
- Kolar, Marjan. 1968. Dr. Franc Sušnik. V: *Franc Sušnik. In kaj so ljudje ko lesovi: koroški zapisi*. Maribor: Obzorja.
- Kos, Janko. 1997. Recepcija Biblije v slovenski literaturi. *Bogoslovni vestnik*, 57/1-2:151–158.
— —. 2001. *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS.
- Kralj, Franc. 1991. »Versko in cerkveno življenje v dobi dozorevanja slovenskega naroda (zgodovinski oris).« V: *Zgodovina Cerkev na Slovenskem*, ur. Metod Benedik, 173–194. Celje: Mohorjeva družba.
- Krašovec, Jože. 1997. Sveto pismo v umetnosti. *Bogoslovni vestnik*, 57/1-2:239–246.
- Lah, Avguštin. 2003. »Teološka antropologija.« V: *Priročnik dogmatične teologije*, ur. Ciril Sorč, 205–356. Ljubljana: Družina.
- Matjaž, Maksimilijan. 2007. *Eksegeza in teologija Nove zaveze: Markov, Matejev, Lukov in Janezov evangelij: (izbrana poglavja za VSS in DP)*. Ljubljana: Teološka fakulteta, Katedra za Sveto pismo in judovstvo.
— —. 2014. *Eksegeza Pavlovih in drugih pisem: Prvo pismo Tesaloničanom, Prvo in drugo pismo Korinčanom: (izbrana poglavja za UTR in EMT)*. Ljubljana: Teološka fakulteta, Katedra za Sveto pismo in judovstvo.
— —. 2015a. *Eksegeza evangelijev: »Kaj pa vi pravite, kdo sem?« (Mr 8,29)*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
— —. 2015b. *Klic v novo življenje: Prevod in komentar Pavlovega prvega pisma Korinčanom*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Oder, Karla. 2009. »Prevalje v času dr. Franca Sušnika.« V: *Življenje in delo dr. Franca Sušnika: Zbornik predavanj, 11. Sušnikovi dnevi*, ur. Jožko Kert, 27–38. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.

- Pogačnik, Bogdan. 1998. »Profesor, povej!« V: *Dr. Franc Sušnik: (1898–1998): Zbornik ob stoletnici rojstva*, ur. Majda Kotnik-Verčko, 141–145. Ravne na Koroškem: Voranc.
- Ratzinger, Joseph – Benedikt XVI. 2007. *Jezus iz Nazareta. Od krsta v Jordanu do spreminitev*. Ljubljana: Družina.
– –. 2012. *Jezus iz Nazareta. Jezusovo otroštvo*. Ljubljana: Družina.
- Rijavec, Marko. 2006. *Biblični motivi v poeziji Simona Gregorčiča*. Ljubljana: Salve.
- Ryken Leland et al., ur. 1998. *Dictionary of Biblical Imagery*. Downers Grove: Inter Varsity Press.
- Smej, Jožef. 2009. »Dr. Franc Sušnik in njegovi Prekmurski profili.« V: *Življenje in delo dr. Franca Sušnika: Zbornik predavanj, 11. Sušnikovi dnevi*, ur. Jožko Kert, 109–116. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.
- Smolik, Marijan. 1991. »Kulturna dejavnost slovenskih katoličanov v dobi dozorevanja slovenskega naroda.« V: *Zgodovina Cerkve na Slovenskem*, ur. Metod Benedik, 327–333. Celje: Mohorjeva družba.
- Snoj, Vid. 2005. *Nova zaveza in slovenska literatura*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Stanonik, Marija. 2003. Svetopisemska motivika v slovenskem leposlovju 19. in 20. stoletja. *Slavistična revija* 51, št. posebna:261–307.
- Sušnik, Tone, ur. [in vezno besedilo napisal]. 1994. *Življenje in delo dr. Franca Sušnika*. Prevalje: Ars; Ravne na Koroškem: Galerija Grad.
- Šipek, Mitja. 1968. Domovina in njeni ljudje. – Portret. – Ob 70-letnici dr. Franca Sušnika. *Koroški fužinar*, št.4:3.
- Vospernik, Reginald. 2009. »Sušnikovi literarni in kulturno-organizacijski začetki: Rokopisna revija 'Vzbudi se, Sloven!'.« V: *Življenje in delo dr. Franca Sušnika: Zbornik predavanj, 11. Sušnikovi dnevi*, ur. Jožko Kert, 39–46. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.
- *Vzbudi se, Sloven: 1915/16*. 1992. Faksimile rokopisnega glasila dijakov celovške gimnazije oziroma Marijanišča v šolskem letu 1915/16. Sprema beseda Tone Sušnik. Celovec: Zvezna gimnazija in Zvezna realna gimnazija za Slovence; Ravne na Koroškem: Gimnazija.

- Zerzer, Janko. 2009. »Dr. Franc Sušnik in njegovo delo za skupni koroški kulturni prostor.« V: *Življenje in delo dr. Franca Sušnika: Zbornik predavanj, 11. Sušnikovi dnevi*, ur. Jožko Kert, 47–53. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.